Digitaliseret af | Digitised by

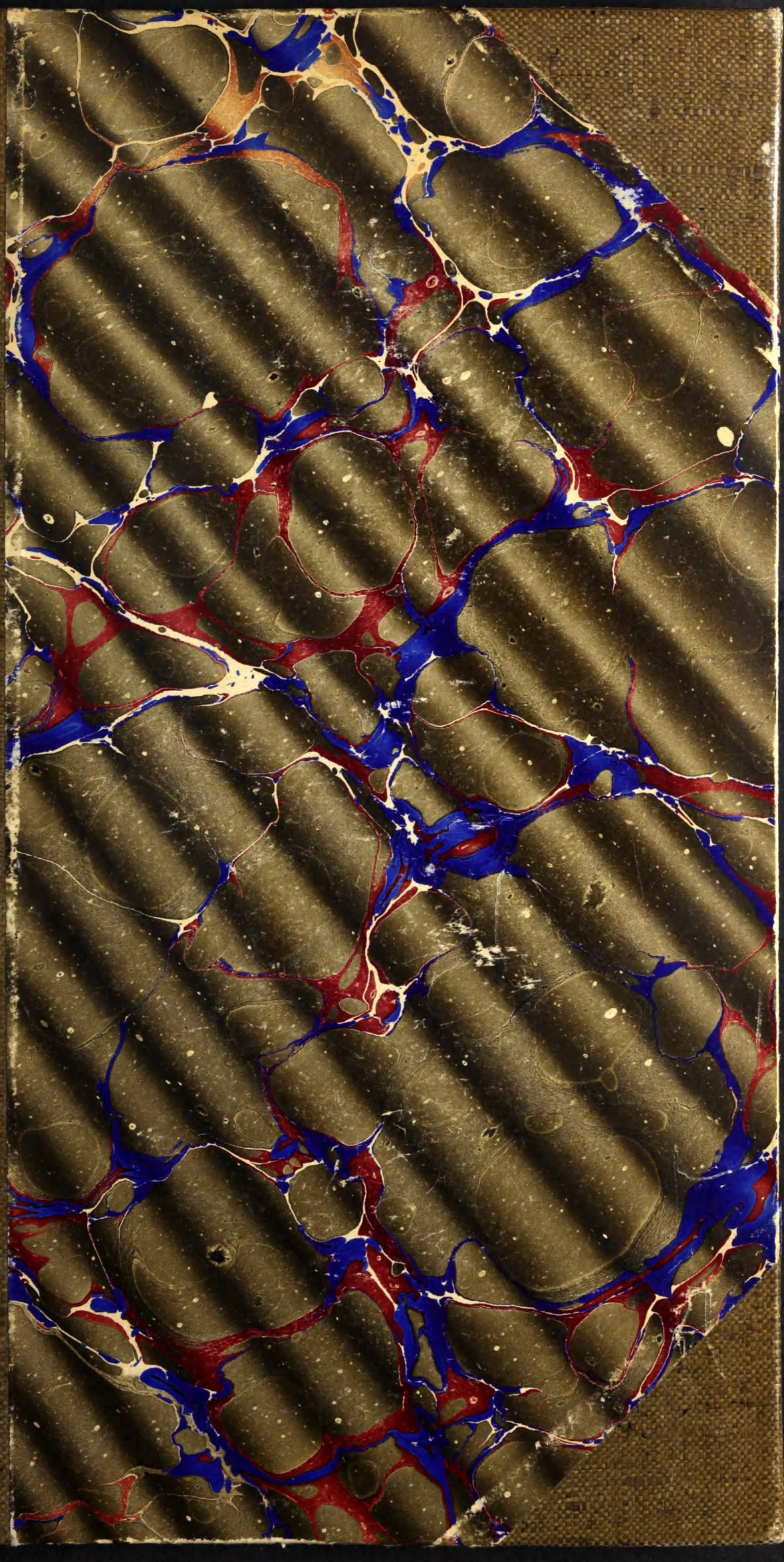
Forfatter(e) | Author(s):	Storch, Mathias.; Udgivelsen besørget ved H. Ostermann.
Titel | Title:	Strejflys over Grønland
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kbh. : Levin & Munkgsgaard, 1930
Fysiske størrelse | Physical extent:	130 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

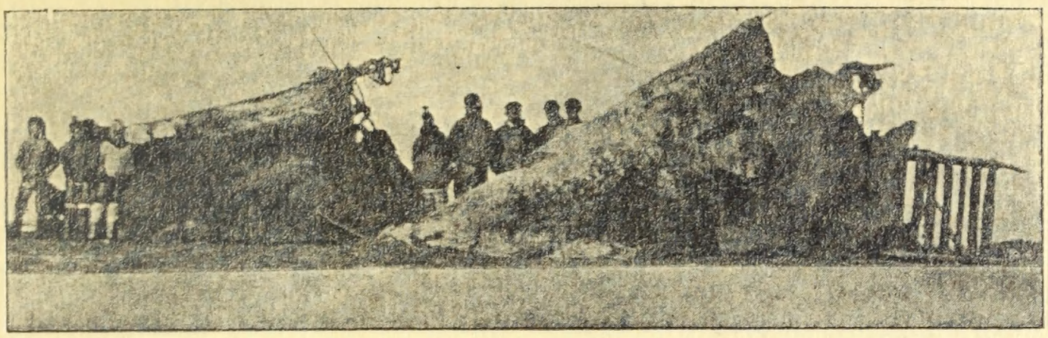
39. - 213

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 39 8°

1 1 39 0 8 03715 6

REX/5

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

MATHIAS STORCH

*

STREJFLYS OVER GRØNLAND

30. 1062

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN MCMXXX

STREJFLYS OVER GRØNLAND

MATHIAS STORCH

STREJFLYS OVER GRØNLAND

UDGIVELSEN BESØRGET VED
H. OSTERMANN

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN· MCMXXX

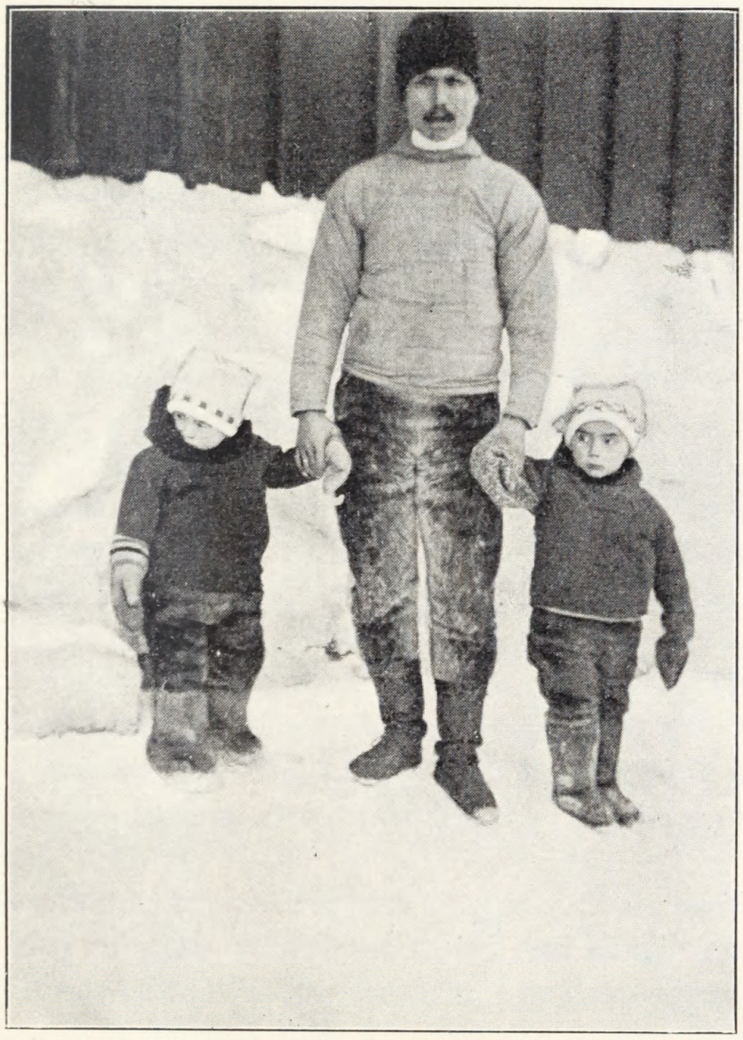
Printed in Denmark

VALD. PEDERSENS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

INDHOLD

		Side
	Introduktion	9
I	LANDET OG LIVET I NATUREN	15
II	DET GRØNLAND SOM FORSVINDER	31
	Landets gamle indbyggere	33
	Den grønlandske mission	42
	Den grønlandske skole	53
	Handelen paa Grønland	56
	Den grønlandske administration	69
	Resumé	78
III	GRØNLAND SOM DET NU ER BLEVET	81
IV	FREMTIDSPROBLEMER	107

Forfatteren med to sønner.

INTRODUKTION

FORFATTEREN til denne bog burde ikke være den danske læseverden helt ukendt.

1915 udkom fortællingen *„En Grønlænders Drøm"*. Det var en oversættelse, foretaget af polarforskeren, dr. phil. *Knud Rasmussen,* af den grønlandske novelle „singnagtugaq" (drømmen) — den første i sin slags — der dels er en hvas satire uden personsanseelse over forholdene i Grønland, saaledes som de formede sig for en menneskealder siden, efter 175 aars kolonisering, dels under drømmens form en udløsning af længslen efter forandring i forholdene og ønsket om national fremgang, saaledes som det kunde ligge og ulme i en intelligent og vaagen indfødt ungdoms sind.

Forfatteren var den samme som nærværende bogs: daværende førstepræst, nu viceprovst i Nordgrønland *Mathias Storch.*

Denne mands karrière, der i sig selv er ret usædvanlig, belyser paa en karakteristisk maade det rivende fremskridt i den nye tids Grønland i modsætning til fortidens, hvor alt stod stille.

Mathias Storch er født 1883 ved udstedet (filialhandelspladsen) Manermiut i Egedesminde distrikt i Nordgrønland. Han tilhører en blandingsslægt, hvis stamfader, en djærv Jyde, kom til landet i slutningen af 18. aarhundrede, giftede sig med en indfødt og blev der hele sit liv.

Mathias Storch, hvis fader var sælfanger, modtog gennem hele sin barndom stærke indtryk af den haarde kamp for tilværelsen, som en grønlandsk erhververs liv er, ikke mindst ved en plads, der som Manermiut ligger „paa hjørnet" af et langt sund og det aabne hav og derfor stærkt udsat for vejrets luner. De enkle og primitive forhold, han levede under, og den højst mangelfulde skolegang, han fik, kunde ikke tilfredsstille hans intelligens og videbegær. Derfor modtog han med glæde tilbudet om at komme paa seminariet i Godthaab for at blive uddannet til kateket (ɔ: lærer og prædikant). Netop i disse aar var seminarieuddannelsen under moderniserende og stærkt fremadskridende udvikling, bl. a. med hensyn til undervisningen i dansk. Storch kom snart frem i allerførste række og søgte allerede i seminarietiden, efterhaanden som han tilegnede sig færdighed i dansk, at tilfredsstille sin kundskabstrang og videbegærlighed ved udstrakt læsning. Han afsluttede studietiden i Godthaab med en særdeles fin eksamen, og da loven om kirke- og skolevæsen i Grønland af 1905 netop da i større udstrækning end tidligere aabnede indfødte adgang til præsteuddannelse, var han selvskreven til at modtage en saadan.

Et fleraarigt ophold i Danmark udvidede hans horisont betydeligt. Han perfektionerede sig baade kundskabsmæssigt og intellektuelt og tilegnede sig bl. a. en ikke ringe grad af social forstaaelse. Efter derpaa at have virket et aarstid som overkateket ordineredes han 1910 til præst og har siden gjort tjeneste som saadan baade i Syd- og Nordgrønland. 1919 konstitueredes han som provst og er siden 1926 viceprovst for sidstnævnte landsdel. Han er den første indfødte, der indtager saa fremskudt en stilling i det grønlandske samfund. Ved kon-

gens besøg i Grønland 1921 dekoreredes han med ridderkorset.

Provst Storch er en intelligent og kundskabsrig mand, som med en vis stilfærdig myndighed forener evnen til klart og paa en aldeles usnobbet maade at gøre sine meninger gældende baade i den fremtrædende stilling, han indtager blandt sine landsmænd og overfor autoriteterne. Hans færd og stræben gaar ud paa at hæve det folk, han tilhører — ja, man kan godt sige, at det er blevet hans livs kongstanke at være med til at føre den grønlandske nation frem, saaledes at alle dens evner og udviklingsmuligheder bliver taget i brug og kommer til deres ret.

For dette maal gjorde han sig til talsmand i udvalget for de grønlandske anliggender af 1920—21, af hvilket han var medlem. Og det er ligeledes dette, som er genstanden for hans hidtidige literære produktion.

Det er nu anden gang, Mathias Storch træder frem som forfatter for den danske læseverden. Første gang var det gennem en oversættelse, nu er det med en bog, skrevet paa dansk.

Og nu har det allerede formet sig saa forunderligt, at det, som der drømmes om i „En Grønlænders drøm", for en meget stor del er traadt ud eller er ved at træde ud i virkeligheden i Grønland. For saa vidt er der god kontinuitet i de to bøger.

Men nu aabner der sig for forfatterens blik en hel række nye vanskeligheder og en hel række nye problemer.

Skal vi ønske — og haabe — at han engang vil kunne skænke os en tredie bog, som fortæller om, at nu er de løst!

Greve, den 23. oktober 1929.

H. Ostermann.

Til

mine sønner.

I. LANDET OG LIVET I NATUREN

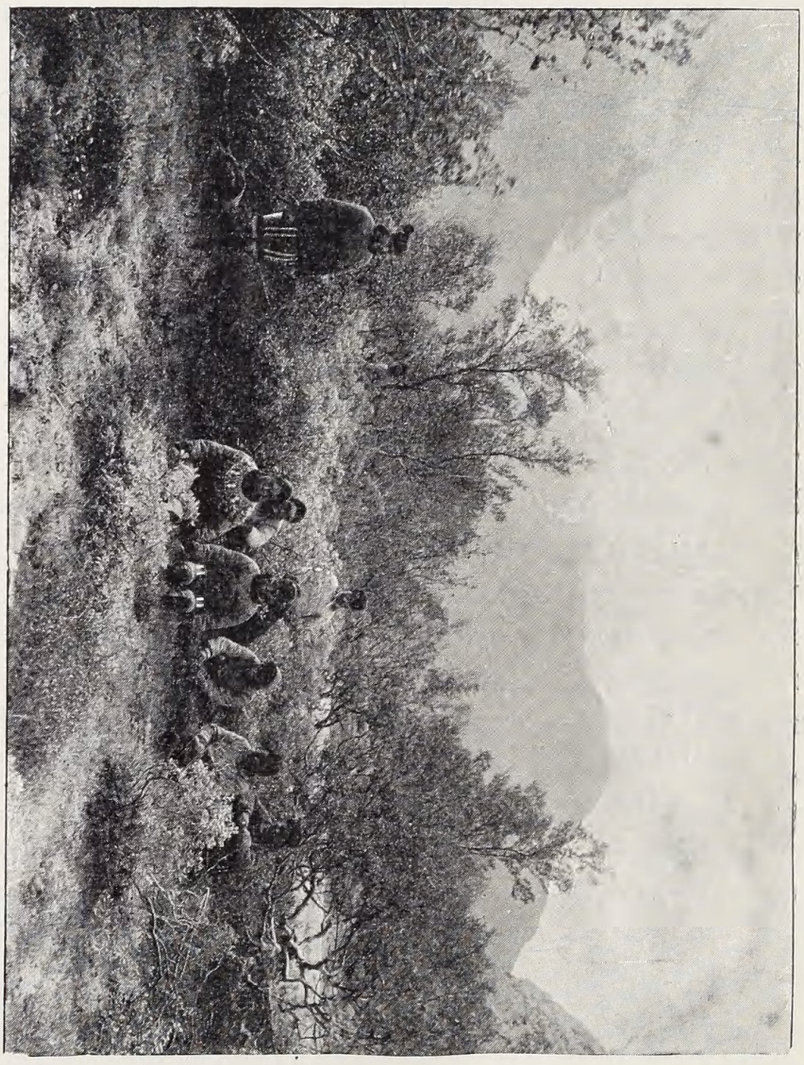
GRØNLAND er som bekendt jordens største ø. Det ligger øst for Nordamerika og omgives af pollandets ismasser mod nord og øst, mod vest af Davisstrædet og dets nordlige forlængelser og mod syd og sydvest af Atlanterhavet og Danmarksstrædet.

At landet er stort, kan man forstaa deraf, at man beregner dets fladeindhold til ligesaa omfangsrigt som Ungarn, Tyskland, Frankrig og Spanien tilsammen.

Grønland har i den forhistoriske tid haft et helt andet klima, end det nu har. Af fundne forsteninger ser man, at der har vokset træer, der ellers kun kan gro i varme lande. Men efterhaanden har klimaet forandret sig saaledes, at størstedelen af landet nu er dækket af is, som aldrig smelter, „indlandsisen". Denne tænkes opstaaet derved, at den faldne sne efterhaanden har ophobet sig i saa store mængder, at størstedelen deraf paa grund af det umaadelige tryk, der udøvedes af de øverste lag paa de underliggende, forvandledes til is. Denne umaadelige isørken er naturligvis ubeboelig. Kun en forholdsvis smal strimmel af landets kyst mod vest, syd og øst er isfri. Den gennemskæres af dybe fjorde og flankeres ud imod havet af mægtige ørækker, og her bor landets befolkning.

Da Golfstrømmen ikke naar de Grønland omgivende have, har landet arktisk eller polar-klima. Paa de sparsomme sletter bestaar jordsmonnet af et tyndt og stenet lag, saa at der skal mange aars arbejde til for at skabe hjemmemarker til kreaturhold.

Hist og her i bunden af fjordene vokser krat og pil, ener og birk, der sine steder, især i landets sydvestlige del, naar over mandshøjde. Plantevæksten er forøvrigt

Kratskov i Sydgrønland.

saa rig, at man ikke skulde vente at finde saa mange forskellige arter under saa barskt et himmelstrøg.

At Grønlands natur er ejendommelig skøn, kan forstaas deraf, at saa godt som alle, der har været der, enten i egenskab af tjenestegørende eller som rejsende, er

begejstret for landets skønhed. Overgangen fra de nervepirrende forhold i det tætbefolkede Europa til den frie natur kan ofte være skyld i denne begejstring. Det kan

Kratskov i Sydgrønland.

nemlig være vidunderligt befriende at komme fra et sted, hvor hvert skridt koster penge, og hvor den stundesløse konkurrence skaber uro og bekymringer — for saa, efter en halv snes dages „søsyge" eller „fornemmelser", en skønne dag at vaagne, hensat til helt andre og

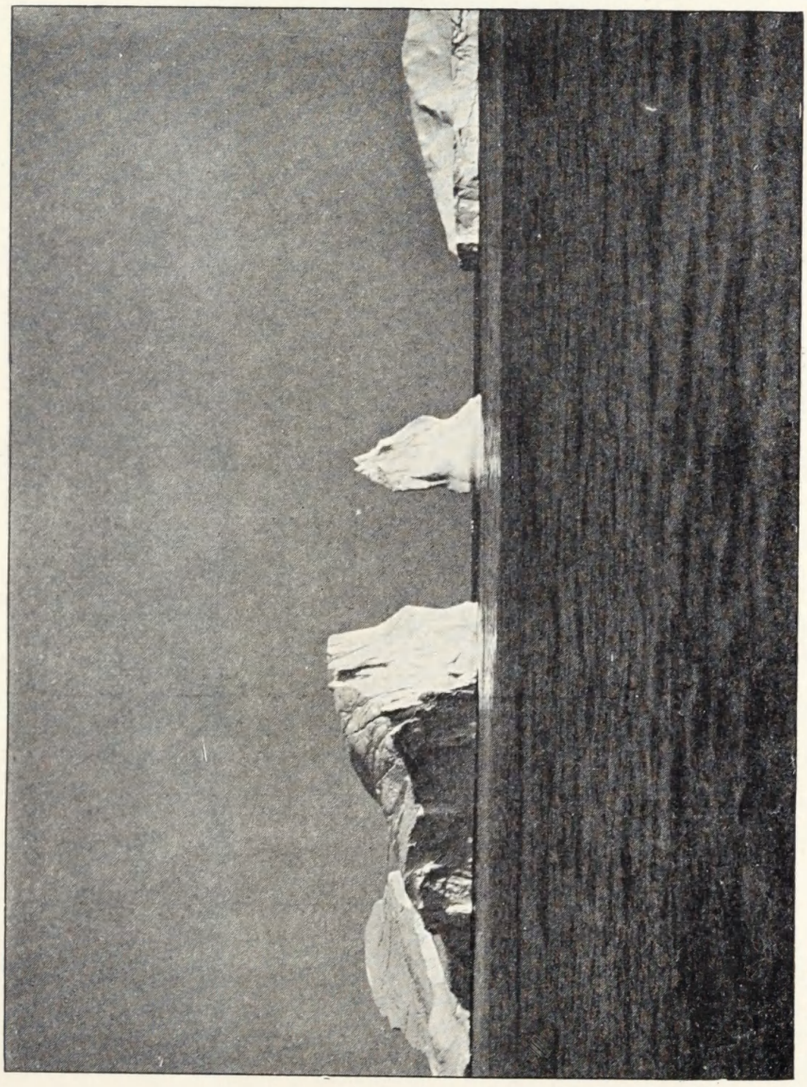
nye forhold, hvor der hersker ophøjet ro, hvor man kan være sin egen herre og hvor man selv raader over sin tid.

Det er dog ikke alene dette, der begejstrer den fremmede. Naturens ejendommelige skønhed virker alligevel mest dertil. Sommeren er ofte klar, smuk og stille og fuld af farvespil over hav og land. Ja, farverne kan være saa fortryllende, at de endog kan forføre unge kunstnersind. For at træffe den virkelige nuance laver de farvesammensætninger saa stærke og saa rige paa afveksling, at de kunstneriske fremstillinger af landets natur ofte bliver rent fantastiske med hensyn til farvepragt. Og denne farvefortryllelse kan hænge saa fast ved fremstillerne, at de ligefrem maa „kureres" for den for at kunne blive virkelighedstro kunstnere.

De dybe fjorde skærer ofte helt ind til indlandsisens randbræ, der af og til ved tryk og forskydning brækkes ned i fjordbundene og fylder fjordene i hele deres længde med flydende „slotte" af isbjerge, ofte af de mest fantastiske former. Som levende væsner farer de da ud paa havet og glider frem og tilbage langs kysten, saa at vore hedenske forfædre troede, at de havde „sjæle". De har nemlig den mærkelige egenskab — hvis man kan tale om saadant hos et isfjæld — at de kan komme tilbage til samme plads, hvor de før stod paa grund, efter nogen tids vandring. En digter, som gæstede Grønland og som har iagttaget dette fænomen, kalder dem i et smukt digt for „søvngængere" . . .

Den, som elsker naturen, vil ikke blive skuffet ved at opholde sig nogen tid i de grønlandske fjorde om sommeren. Fuglelivet spiller om kap med de skiftende farver. Mest iørefaldende er maageskrig, især i foraarstiden. Ikke de korte rovfugleskrig, som de smaa maager udstøder paa søerne i København. Men nærmest som en

langsom meloditone, der smelter saa vidunderligt smukt sammen med ekkoet mellem de omgivende stejle eller svagt skraanende fjælde. Disse skrig kan spænde fra de

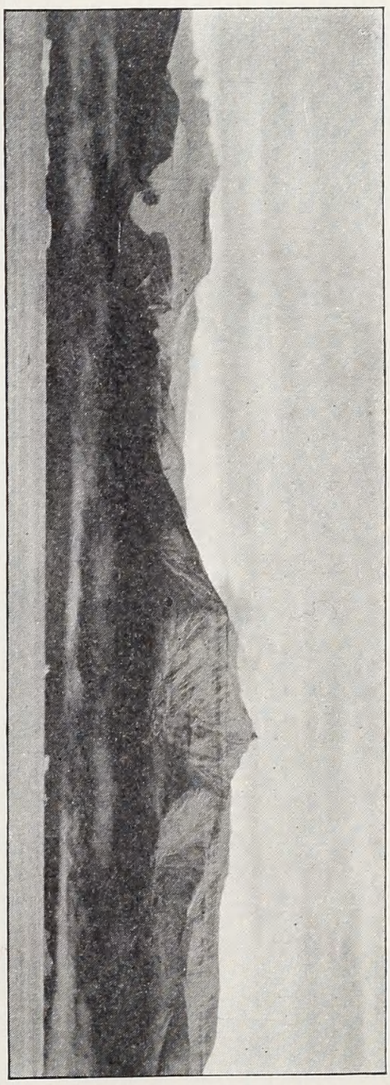

Isfjælde paa havet.

højeste til de dybeste toner eller omvendt — som naar en mester leger paa sit instrument og fremkalder en ton vælde, der sætter éns fantasi i saadan svingning, at man forglemmer sig selv en stund.

Og saa det sagte, længselsfulde sus, „morgensukket",

der i reglen kommer med morgenbrisen inde fra fjordbundene ved solopgang. Det høres ikke med øren, som man hører den ledsagende vind; men det fornemmes

Fra en nordgrønlandsk fjord.

som en skøn musik gennem sjælen. Det vækker følelser, som en stor filmsskuespiller fremkalder dem hos én uden ord, kun med minespil.

Saa er der den rene, klare luft! Man aander den ind i lange dybe drag og fylder sine lunger med den vidun-

derlige medicin, der ikke kan købes for penge, men som kun naturen kan give af sit livsfornyende forraadskammer.

Men naturen dør som alt andet paa denne jord. Efteraaret lægger en helt anden farvetone over land og hav. Fuglelivet forstummer. Fuglene flygter. De aner jo, at den, der bliver tilbage, maa omkomme af kulden. Stakkels hunner, som de ubarmhjærtige menneskehænder har frarøvet deres æg! Den store moderfølelse tvinger dem til at opfostre unger af nye og sentlagte. De bliver altsaa tilbage, anende den visse død. Opofrende kærlighed! . . .

Vinden suser med en ildevarslende tone. Den hviner ned gennem alle kløfter. Den synger om død . . .

Snestormen tager fat! I horisonten hænger skybanker saa tætte og truende — som et sort tæppe, der skjuler dødens port! Og det *er* jo døden, der lurer derude! Den kommer af og til og falder over dem, der er ude for at bjærge noget til huset og familien! Den kommer med sorg til unge enker og faderløse børn! „Naturen giver, og naturen tager".

Naar man ikke vidste, at alt dette forbereder noget godt og skønt — saa vilde det være haabløst, ak haabløst at leve under dette dødens varsel! . . .

Saa sætter vinteren ind! Den hvide, hvide vinter. Efter stormen træder den paa én gang ind med is og sne over det hele. Den bringer fred og stilhed.

Naturen er en stor kunstner og spiller sine roller godt. Nu har den iført sig med ét sit hvide, skinnende klædebon, saa hav og land smelter sammen til et eneste, blændende hvidt tæppe! Dødens liglagen overalt!

Kan der ses noget skønt i døden, saa er den hvide natur skøn. Kunstnere har set det. De fortæller os, hvad de har set, i marmoret. Og saa véd vi andre, at der kan være noget smukt ved den døde natur.

Saa har vi ogsaa lov til at fantasere os ind i dødens skønhed. Saa vandrer tankerne uvilkaarligt hen til vore kirkegaarde og alt, hvad de gemmer . . .

Og naar efteraaret kommer med død og ødelæggelse, da aner vi, at der er noget bagved — noget skønt og stort, der venter os . . .

Uden at vide det, kommer man til virkeligheden. Lige ind i den hvide vinter med knagende frost. Ind i den virkelighed, hvor det gælder at passe paa kinder og næse, ellers bider kulden i dem!

Derudenfor venter en slæde, forspændt med 8—10 stærke hunde. Men en saadan flok velplejede dyr er ikke at spøge med. De er ellevilde og kaade — længes efter farten henad den skinnende flade! De lystrer kun den haardt førte pisk og de møjsommeligt indprentede „signaler".

Snart farer køretøjet afsted henover havisens knirkende sne. Eller opover land — bakke op og bakke ned! Saa til afveksling gennem dale og over søer, hvor slæden rouser sidelæns hen over de bare pletter, hvor sneen er blæst af, og man ser dybt, dybt ned i den blanke is. Det er en herlig sport — undertiden dog lidt for meget af det gode, selv for trænede sportsmænd, dersom det gælder at kantre og løfte og bære slæden over snefri skraaninger, hvor sten ligger ved sten, eller at lægge alle kræfter i for at *hale* den op over stejle affald, hvor hundene ikke kan faa fodfæste.

Er man flere slæder i følge, kan det være uhyre morsomt. Hver væltet slæde, hver kusk, der ufrivilligt slaar kuldbøtte bag sin egen slæde, vækker ikke alene nysgerrighed, men ogsaa munterhed og latter i kor, naar det da ikke gælder brækkede ben eller knuste slædeopstandere.

Og man kan opleve meget under saadanne ture.

Henimod foraarstid kørte vi, kolonibestyrer N. N. og jeg, paa besøgstur til en fjærntboende ven. Vi asede os op ad et fjæld paa omtrent 4000 fods højde. Vi kom omsider op paa toppen kl. 2 om natten. Men anstrængelsen lønnede sig. Vi var inde i de lyse nætters trylleri. Og hvilken udsigt!

Vi stod foran et storslaaet maleri af et arktisk landskab med indlandsisens uendelige ørken som baggrund. For os laa større og mindre øer omgivet som af et blankt hav med spredte, smaa og store isfjælde, belyst af den opgaaende sols straaler, der skinnede som en halvglorie op over indlandsisens rand. Henover det ubevægelige billede sejler de store, hvide maager langsomt afsted, nynnende en vidunderlig melodi, som vi ikke kendte; men den maatte være saa gammel som naturen selv, og den maatte være sunget, da naturen blev født jomfruelig ren ud af himlens æteriske skønhed. Det var ubeskrivelig smukt. Uden at veksle ord satte vi os paa klippen og var tavse — længe, længe. Vi var jo stedt foran helligdommen . . .

Men det er dog ikke altid lutter fornøjelse med saadanne ture. Ærgrelser undgaar man ikke i denne verden. Det kan være, at isen paa den fjord, man skal over, er brækket itu eller bleven „raadden", saa man maa „køre bagom". Og saa gælder det at krybe i soveposen og hente sig nye kræfter til den drøje tur ved en søvn i 20—30

graders kulde. Men man mærker ikke kulden, hvis man er saa lykkelig at være ejer af en varm sovepose.

Og naar man langt op ad næste dag kommer til vejs ende, saa véd man, at man er velkommen. Folk i Grønland er jo bekendt for deres gæstfrihed. Og naar det er „godt isaar" med livlig trafik mellem bygderne, saa koster gæstfriheden penge. Man faar alting gratis, lige fra den varmende kaffe, der staar paa bordet, straks man træder ind, til hundenes foder. Alle er udsat for at maatte yde en saadan gæstfrihed, men mest bestyrerne af kolonisteder og handelspladser, Europæere saavelsom indfødte. Gæsten har ingen ret til at lægge beslag paa værternes tid og penge. Men disse føler det selv som en kær pligt at modtage gæster paa bedste maade. De ved af egen erfaring, hvor godt det er at komme fra en lang rejse og finde „baade husrum og hjærterum".

Turen kan ogsaa foregaa — i heldigste tilfælde — udelukkende over is. Bortset fra bælter, hvor isen er skruet op og hvor man engang imellem ufrivilligt maa hoppe over siddende paa Slæden, passende godt paa for ikke at støde sin „hale" altfor smerteligt, og paa de strømskaarne felter, hvor man risikerer at „gaa i ballen" med hunde og slæde og det hele og faa mindre behagelige „dukkerter" i det iskolde saltvand, er slæderejser over havis rene fornøjelsesture. Den, der iagttager sine omgivelser, opdager altid noget smukt og afvekslende selv i den døde, hvide natur. Og de maaneskinsfarter, man undertiden kan nødes til at foretage, dersom rejsen er bleven forsinket, kan være nogle af de skønneste oplevelser, man har fra sine rejser i Grønland.

Og saa hjemkomsten i den stjerneklare aften med den mørkblaa himmel hvælvet over sig, og hvor nordlyset ofte tegner sin flammende himmelskrift . . .

Da nynner man uvilkaarligt ved sig selv den gamle

Hvil paa slæderejse.

sang: „Nej, ingen plet paa jorden er skøn som du, mit hjem!"

Og uden at man ved, hvor tiden er bleven af, kommer foraaret med varme og lys. Aa, men det begynder tidlig. Det begynder allerede ved solfest!

Det er altid en begivenhed, naar solen kommer igen efter polarnatten, selv naar man ikke ser den, fordi vejret virkelig nænner at være saa ubarmhjærtigt at skjule den for os! Det kan synes utrolig barnligt og naivt, at voksne mennesker gaar tilfjælds til solfest i snetykt og stormende vejr uden nogensomhelst udsigt til at se blot et glimt af den store lysgiver! Men naar man lever med sine omgivelser, saa forstaar man det. Og saa glæder man sig til at byde den store ven velkommen! Selv om man ikke faar den at se idag, saa *véd* man, at nu er den kommen, nu *er* den der!

Men man kan jo ogsaa være saa heldig at se solen den dag, da traditionen siger, at den kommer tilsyne. Og saa venter man ikke forgæves deroppe paa udkigsfjældet. Med ét glider taagen tilside, som et tæppe, der drages fra, og det bliver klart og rødmende gyldent dernede mod syd. Og pludselig skyder en blændende lysstraale op over horisonten. Den følges af flere, og snart glider majestæten selv langsomt op over synsranden, viser et øjeblik sin røde skive og glider ligesaa langsomt tilbage i et bundt af straaler. Det var kun saa kort en visit, vi fik — men nu véd vi, at foraaret vil komme. Det livsfornyende lys har skinnet os ind i øjnene! . . .

Og *det* er noget af det skønneste, man oplever i Grønland, den overgang fra den døde og kolde vinter til det lyse, varme og levende foraar! Det *er* jo ikke for ingenting, at livet kaldes dødens overvinder. Det ser ellers ud,

som om alting ender med døden. Men det er jo kun tilsyneladende. Ude i naturens vidunderlige verden er livet den stærkeste. Det overvinder døden.

Ja, den overgang er vidunderlig dejlig. Den hvide, skønne vinter har ogsaa mindre behagelige sider som alt andet i denne verden. En rask tur ud i kulden kan være frisk og dejlig. Men den menneskelige organisme synes ikke om kulden. Den gør sig selv haard imod den. Selv føler vi det i os, som om alle celler trækker sig sammen, saa hele organismen skælver i kampen for at stænge kulden ude.

Derfor byder al skabningen vaaren velkommen, naar den indfinder sig med lys og med varme og med liv. Alting smiler den velkomne gæst imøde. Sneen fordamper og svinder ind og er tilsidst helt borte — før man ved et ord af det. Elvene bruser om kap med den nyvaagnede fuglesang. Hvor man gaar, bliver man budt „goddag igen" af velkendte ting, der kommer frem af vinterens skjul. Her var det, man plukkede blomster sidste sommer! Og her var det netop, man sad hin aften og nød den nedgaaende sols sidste matte straaler! Lemmerne strækker sig, legemet ranker sig. Alle celler aabner sig for at fyldes med den livsfornyende kraft, der kommer fra den klare, lune luft. Saa kan man sætte sig, hvor man vil, rulle sig hen over græstæppet som et barn! Ja, mennesket leger om kap med naturen, nynnende vers, der falder én ind, naar aanden melder sig for at være med i legen og fører tanke og følelse hen til de egne, som fantasien kun kan gæste paa sin flugt gennem æteren — anende det store under, der blev til i tidernes morgen.

Ja, den skønne grønlandske sommer! Den er kort. Den kalder til arbejde!

II. DET GRØNLAND, SOM FORSVANDT

LANDETS GAMLE INDBYGGERE

GRØNLANDS oprindelige beboere er den nuværende befolknings forfædre. De havde skilt sig ud fra deres stammefrænder, Nordamerikas Eskimoer, og var vandret over sundet mellem Ellesmeres Land og Grønlands nordvestligste kyst. Herfra gik de langs kysten sydefter. Naar den vandring er foregaaet, er det ikke muligt at tidfæste.

Navnet „Grønland" stammer ikke fra den oprindelige befolkning. Det var „Nordboerne", der gav landet navn. Men Nordboernes bebyggelse af Grønland maa nærmest betegnes som en sørgelig epoke. Den begyndte som et eventyr. *Erik den Røde,* dømt til landsforvisning fra Island for drab, blev landets opdager. Han kaldte det „Grønland" for at lokke andre til at flytte dertil. Koloniseringen begyndte med, at der sejlede 25 Skibe ud fra Island i aaret 986. Kun 14 skibe naaede maalet, mens de andre forliste eller dreves tilbage af storm og uvejr. Efterhaanden blev bebyggelsen mere udstrakt og befolkningen større med en slags lovgivende forsamling og, da kristendommen var antaget af alle derboende, en biskop. Men de sparsomme efterretninger, man har om kolonien, er præget af indre stridigheder og mest blandt de førende, hvilket maatte blive den vægtigste aarsag til dens svækkelse. Heller ikke den gennem den middelalderlige katolisme indførte kristendom synes at have formildet de vilde sind. Saa blev forbindelsen med Europa

mere og mere sparsom paa grund af forskellige uheldige omstændigheder, bl. a. den sorte død, og tilsidst ophørte den.

Det var maaske paa den tid, at Nordboerne kom i strid med landets egne indbyggere, der nu ansaa sig for stærke nok til at kunne tage kampen op med „de nye mennesker", der hovererende kaldte dem „Skrællinger". Men det viste sig, at de ikke var skrællinger i kampen med Nordboerne for tilværelsen paa samme vilkaar. Og denne kamp resulterede i Nordbokoloniens undergang. Sagnet om denne kamp, der lever blandt Grønlænderne og som man fra Europæernes side vægrede sig ved at sætte lid til, bekræftes ved det eneste dokument, hvori der berettes om kampe med „grønlandske sørøvere, som i deres smaa skibe uden køl gjorde havet usikkert".

Endnu lever mindet om Nordboerne i Grønland. Ruinerne af deres boliger fortæller om et liv i arbejde og kærlighed mellem Grønlands blaa fjælde. Den anselige kirkeruin i nærheden af Julianehaab vidner om den kristendom, der engang blev forkyndt — forgæves!

Grønlands første indbyggere boede i jordhytter om vinteren og i telte om sommeren.

Hytterne byggede de ved først at grave ned i jorden ca. 1 alen. Paa den gravede hulheds rand opførtes murene, der bestod af jord (tørv) og sten.

Da der ikke fandtes træer i selve landet, var man henvist til at samle „drivende tømmer", affaldet fra det nordlige Amerikas skove. Det kommer med flodernes strøm ud til havet. Herfra føres det atter med nordenvinden over til Grønlands kyst. Dette drivtømmer brugte

man til at afstive hustaget med og til skelettet i kajakker og konebaade samt til fangstredskaber.

Naar huset var færdigt udvendigt, beklædtes dets indre med skind af sæl eller rensdyr. Naar der var mere end én familie i samme hus, delte man briksen i „baase" ved at ophænge skind, der fastgjordes fra loft til briks. Der kunde være flere familie-skillerum i et hus. Foran hvert skillerum sattes familiens lampe, der samtidig tjente til opvarmning, belysning og kogning. Lamperne forfærdigedes af vegsten (talgsten, fedtsten) ligesom kogegrejerne.

Samfundsordningen var patriarkalsk. Skikkene var ensartede overalt. Men man anerkendte ikke nogen bestemt samfundsordning for hele landet. Derfor troede Hans Egede, der ikke forstod grønlandsk sprog og tankegang tilbunds, at Grønlænderne ikke kendte til nogen samfundsordning, hvorfor han ikke respekterede skikkene til skade for det bestaaende samfund.

Befolkningen levede i smaa samfund. Naar der fremstod en særlig stærk og dygtig kajakfanger, kom han til at dominere i samfundet eller regere over den boplads, hvor han boede. Han kaldtes *„nakuartaq"* ɔ: den stærkeste. Disse førende personligheder var som oftest tillige *„angákut"* ɔ: aandemanere. Ingen kom ud paa fangst uden deres tilladelse eller i alt fald mod deres vilje.

Der var dog enkelte familier, som ikke vilde give sig ind under en saadan ordning. De blev da forvist, eller de forlod pladsen frivillig og oprettede egne bopladser ikke langt fra de gamle. Der pønsede de paa hævn.

Blodhævnen var en stærk magt i familien. Ve over den søn, som ikke vilde hævne sig paa sin fars morder. De smaa drenge ventede med hævnen, til de blev voksne og stærke nok. De glemte aldrig den dag, da man viste

dem „fars" mishandlede lig! Den far, hvis hjemkomst med kød til huset de ventede med længsel . . .

Da blev de smaa hjærter saaret saa dybt, at det ikke vilde læges, før det blev lindret ved morderens blod. Her gjaldt det „øje for øje, tand for tand, blod for blod"!

Ellers ordnedes alle stridigheder mellem bopladserne enten ved *legemsøvelser,* brydning, kapløb og kaproning, hvor det gjaldt om at være den stærkeste eller hurtigste for at blive „vinder", eller ved *nidsang,* hvor parterne delte sig i to hold, siddende bagved de paagældende, der sang vers, som hver især i forvejen havde sat sammen og indstuderet. Nidsangene digtedes af de stridende parter. Det gjaldt derfor om at udspionere modstandernes skavanker og servere dem for tilhørerne saaledes, at den, der havde de største synderegistre, erklæredes for overvunden.

Ligesom intet er unddraget forvandlingens lov, gælder dette ikke mindst et folks religiøse overleveringer, især naar de ikke er nedskrevne. Det samme har været tilfældet med det grønlandske folks, som jo ikke var nedskrevne. Da man ikke drev handel i det eskimoiske samfund, havde man ikke følt trang til et saadant meddelelsesmiddel som bogstavskrift eller skrifttegn. Derfor maa Grønlændernes religiøse overleveringer være undergaaet store forandringer i tidernes løb.

De gamle missionærer, som udspurgte hedningerne om deres religiøse forestillinger, gjorde sig umage for at finde bibelske tilknytningspunkter i disse. De var derfor meget optaget af et sted at træffe paa en offersten, indviet til Ham deroppe" (*pinga*). Men de gamle Grønlænderes tankegang drejede sig overvejende om havet. De fik jo alt til livets ophold derfra. De ventede derfor

ikke noget ovenfra, ikke engang regn, der andre steder i verden ventes med længsel under regnløse perioder. Den formodede offerdyrkelse af „Ham deroppe" turde derfor maaske være reminiscenser fra naboskabet med Nordboerne, som tilsidst tilbad bispekaaben paa alteret, da den sidste præst iblandt dem forlængst var død.

Efter sagnene at dømme synes Grønlændernes religiøse dyrkelse oprindelig vendt nedad mod underverdenen, hvor en kvinde tænktes regerende over havet og dets dyreverden. Ligesom hedningerne andre steder i verden afbilder deres guder grimmere end nødvendigt, for at de kan være saa ærefrygtindgydende som muligt, beskrives underverdenens kvindelige hersker som meget gammel og grim med „Medusahoved" med smaa væsener i haarene, hvilke angives at være i utide fødte uægte børn. Mærkeligt nok ansaa de gamle Grønlændere det for en skam, naar en ugift ung pige blev frugtsommelig, skønt de betragtede det som ganske naturligt, at en ægtefælle levede med en anden. Naar en ung pige blev frugtsommelig, dræbte hun derfor fosteret i hemmelighed. Men de kunde ikke skjule dette, fordi de for tidlig fødte fostre kom til at hænge i haarene paa underverdenens herskerinde og krænke hende saa højligt, at hun ikke mere vilde sende havets dyr til menneskene. Det gjaldt derfor om at formilde hende. *angákut* var netop mæglere, der alene var istand til at komme ned til hende.

Oprindeligt synes det, at kun de, der var født med „sejrsskjorte", blev *angákut*. Til købmand Lars Dalager, som var i Grønland 1740—67, beklagede en *angákoq* sig over de mange samtidige, som uden adkomst til det blev *angákut*, hvorfor *angákut pûgdlit* (ɔ: med „sejrsskjorte") blev sjældnere nu end før.

angákoq-kandidaterne undervistes i mange aar i alle slags færdigheder. Som drenge kaldtes de *„kiligtigssiat"*

ɔ: sladredrenge. Deres bestilling bestod nemlig ogsaa i at udspionere alt, hvad der foregik paa pladsen og melde „nyhederne" til mesteren. Ellers foregik undervisningen i fjældhuler, hvor de gned en rund, flad sten mod en anden, nynnende eller mumlende de af mesteren anviste tryllesange. Dette gentog sig dag efter dag aar igennem, for at de kunde komme i en saadan ekstase, at de troede, deres aand kunde forlade legemet og drage til aandeverdenen. Og naar de havde lært den kunst at komme i ekstase, saa kunde de øve deres aandemaneri i husene.

angákut var saaledes „vedtægternes" haarde haandhævere og folkets præster. Og der var mange „vedtægter" at iagttage ved fødsler, dødsfald osv. . . .

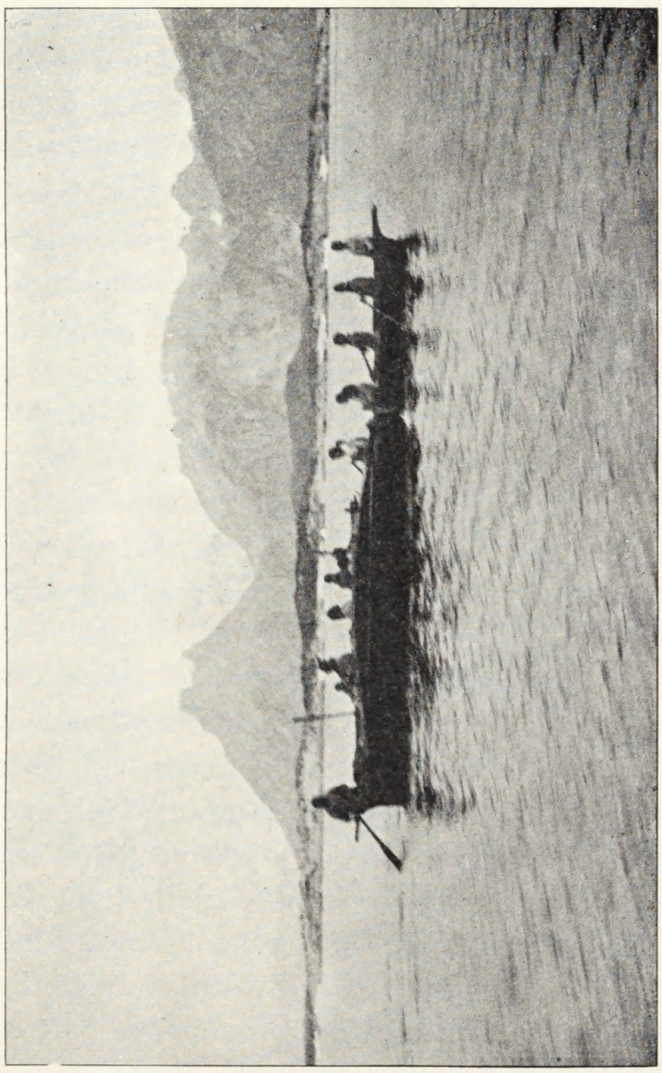
De gamle Grønlændere troede paa sjælens udødelighed. Sjælen betragtedes som et fast stof, kun luftigere end legemet. De misundelige mennesker, især gamle kvinder, som ogsaa øvede trolddom, men ikke anerkendtes som *angákut,* kunde skade andre ved at berøve dem sjælen. Saa gjaldt det for Pladsens *angákoq* at lede efter den tabte sjæl i aandeflugt ved ekstase.

Man troede ligeledes paa et liv i det hinsidige. Dygtige mennesker, som havde gjort gavn i samfundet, og de, som døde ved ulykkestilfælde og i barsel, kom til underverdenen, hvor de fortsatte livet i overflod af livsgoder. Men de, som ikke havde været til gavn for samfundet, kom i himlen, hvor de til straf for deres ørkesløse liv her paa jorden ustandseligt spillede bold med et hvalroskranie.

Samfundslivet i det gamle Grønland udviklede sig til kommunisme. Al fangst og vinterforraad fortæredes i fællesskab. Derfor sultede alle paa pladsen, naar det var

et daarligt fangstaar. Og det var ikke sjældent, at familier, ja hele bopladsbefolkninger døde af hungersnød.

Man boede kun i husene om vinteren. Om sommeren

Konebaad.

rejste man ud med konebaade til de bedste fangstpladser. Konebaadene roedes i reglen af kvinder med familiens overhoved som styrer. Roerskerne sang viser i takt med aareslagene, mens unge mænd roede i deres kajakker ved siden af konebaaden i fuld leg med at kaste med de-

res harpuner om kap med hverandre. Saaledes drog flere konebaade afsted i flok enten til fangstøer ved kysten eller ind i fjordene paa rensdyrjagt.

Paa disse ture traf slægtninge sammen med hverandre. Og naar der havde været dødsfald i slægten i den tid, hvor man ikke havde set hverandre, blev der stormende gensynscener. Alle samlede sig nede ved stranden og græd i kor, udraabende vedkommendes gode egenskaber om kap.

Det var dog ikke alene for fangstens skyld, at man gjorde lange rejser. Der stiftedes ægteskaber under disse sammenkomster. Og det gik ikke altid blideligt til. De giftefærdige unge piger levede i forventning om, hvilke unge mænd der skulde falde i deres lod, mens sagerne ordnedes med brudens forældre eller nærmeste slægtninge. Og naar tingene ikke vilde trække sig i lave paa den maade, og manden absolut vilde have vedkommende pige, saa løb det ikke fredeligt af. Det gjaldt da for brudgommen at samle sine rejsefæller og venner for sammen med dem at forrette frierfærden. Nu skulde bruden bortføres med magt. Naar de var tilstrækkelig mandsstærke, var de sikre paa at kunne røve bruden fra hendes telt, mens hendes slægtninge maatte se paa det uden at kunne forhindre det. Dog hændte det ikke sjældent, at den berøvede familie fik stærke forbundsfæller, saa den kunde hente den bortførte pige tilbage igen. Det var derfor ikke underligt, at de udkaarne altid var ulykkelige under saadanne ceremonier. Men ægteskaberne var ikke saa ulykkelige, som man skulde tro efter ægteskabsstiftelserne at dømme.

Paa disse sammenkomster mødtes Sydgrønland med Nordgrønland. Og der levedes et liv i overflod paa sommerens goder og glæder. Den korte sommertid maatte jo udnyttes. Bekendtskaber stiftedes. Ægteskaber kom i

stand. Stridigheder bilagdes ved nidsang. Og det gik med morskab og al slags sport mellem ungdommen. Kapløb, kaproning i kajak og brydning var yndet ungdomssport. Man vilde ikke være bekendt at staa tilbage for fremmede . . .

Havet vrimlede af sæler og hvaler. Og jagt var det, Grønlænderne satte højest i ære. Fiskeriet ringeagtede man. Fisken betragtedes som sulteføde, og der fiskedes kun, naar man ikke kunde komme paa jagt.

Af store hvaler jagedes kun Grønlandshvalen, fordi den var den skikkeligste af hvalslægten. Og den jagedes fra konebaad. Dog var det ikke sjældent, at den ødelagde baadene i sin flugt. Den fangedes med harpun, der var sat paa enden af en tyk line, lavet af remmesælens skind. Samme skind brugtes til den blære, der fastgjordes for enden af harpunlinen. Harpunen forsynedes med en lang og tung træstang, hvormed harpunen kastedes mod dyret. Og naar harpunen havde sat sig fast i dyret, saa slæbte dette den tunge blære efter sig. Nu gjaldt det for jægerne at sætte flere blærer efter dyret, for at det kunde blive hurtigere træt.

De smaa hvaler, hvidhvaler og narhvaler, fangedes fra kajak ligesom sælerne med samme slags redskaber, som man brugte til de store hvaler, men i mindre format, for at de kunde være lettere at haandtere fra kajak.

Det gjaldt om for den vordende kajakfanger at lære at sidde i kajak i al slags vejr og at kende fuldtud de til kajakfangsten hørende redskaber. Naar han havde lært kajakfangstens kunst, gjaldt det endvidere for ham om at lære de forskellige dyrs egenskaber og strømretningen paa den kyst, hvor fangsten foregik. Det var en vigtig sag for en fanger at lære dyrenes vaner at kende. Hvidhvalen f. eks. kan man ikke komme til paa samme maade, paa hvilken man faar sælerne paa nært hold. Og saa

skulde man ogsaa iagttage „fjældmærker". Naar man ror ud fra pladsen, har man *det* fjæld til venstre; det skal man først lægge mærke til. Idet man kommer længere ud, kommer et andet fjæld frem. Saa maa man standse, naar de to fjælde kommer i en vis retning for hinanden. Der er nemlig den nærmeste „banke", hvor sælerne plejer at holde til og søge føde. Fangeren ror nemlig ikke om og leder efter sæler hele dagen. Han holder til paa de forskellige banker og venter paa sæltrækket.

Saaledes levedes der mellem Grønlands blaa fjælde, da „de nye mennesker" atter kom til landet bedre udrustet med haandens og aandens vaaben, som de gamle Grønlændere nu maatte bøje sig for. Men deres sagn om den forsvundne tid lever endnu. Sagnfortællerne kommer ind i husene i de mørke efteraarsaftener og fortæller om det liv, der engang levedes i kærlighed og i kamp for tilværelsen derude i det fraadende hav.

DEN GRØNLANDSKE MISSION

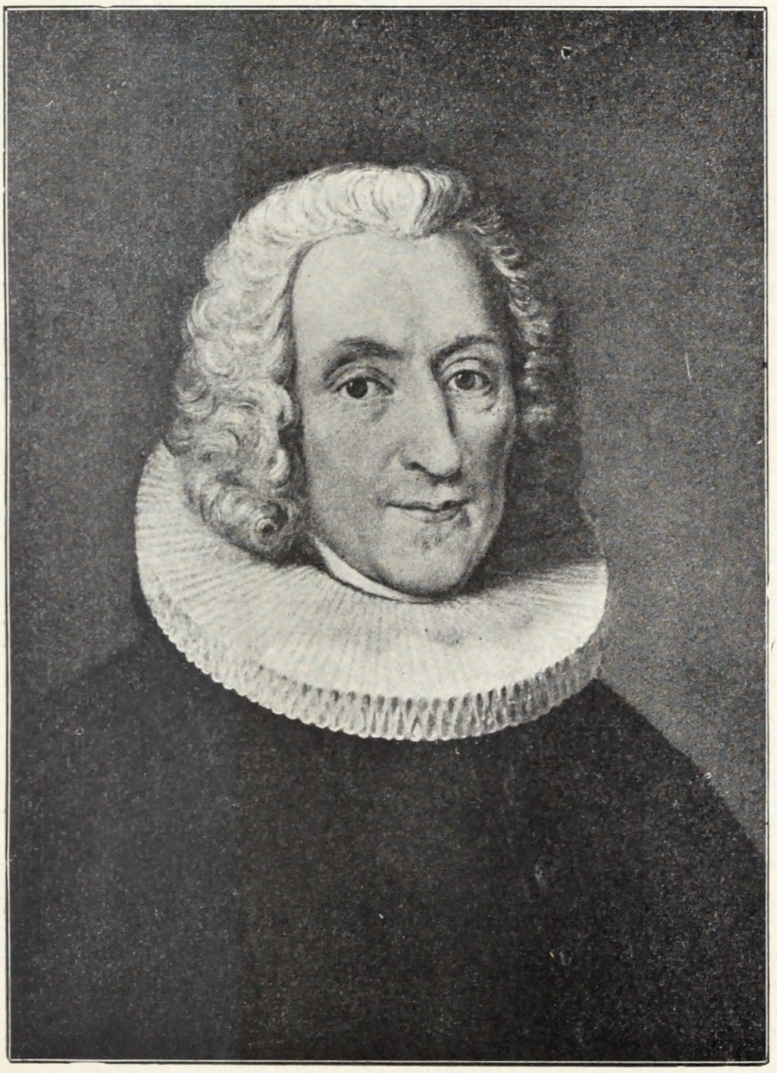
Det er ikke meningen at skrive et stykke missionshistorie her, men kun at kaste saadanne strejflys ind, at der kommer liv over de gamle begivenheder . . .

Hans Egede, den første missionær i Grønland, kom til landet 1721 efter mange genvordigheder. Han traf landets gamle indbyggere og ikke, som han oprindelig havde haabet, efterkommere af de gamle Nordboere. Han havde vel ikke ventet at finde blomstrende menighedsliv, men dog rester af Nordbokristne, udfra hvis kirker han havde haft i sinde at drive „indremission".

Han, som ikke forstod sproget, dømte Grønlænderne bogstavelig talt efter „skindet", hvormed de var klædt.

Men han b l e v i landet i stedet for at rejse tilbage. Hvorfor?

Bølgerne maa have gaaet højt i den stærke mands

Hans Egede, „Grønlands apostel".

sjæl! Hvilken latter og skadefryd vilde det ikke have vakt blandt modstanderne af hans planer, dersom han var vendt tilbage!

Han haabede endnu paa „Østerbygden" paa landets østside. Han tænkte sig derfor at gøre opdagelsesrejser

udfra det sted, hvor han landede, et stykke udenfor den nuværende koloni Godthaab.

Han var ærgerrig nok til at forkynde „den rene lære" blandt „de vilde", som han ikke havde meget tilovers for . . .

Underligt nok at se, at alene kærlighed til den rene lære kunde være drivkraften hos et menneske i et saadant foretagende som en kristen mission. Han var jo et barn af sin tid, der var præget af den sene middelalders tankegang, hvor man syntes at mene, at mennesket var skabt for den rene lære, og naar mennesker ikke passede for den, saa skulde de dø. Deraf religiøse forfølgelser. Denne tankegang synes ogsaa at have levet allerede hos Jøderne. Det synes nemlig at fremgaa af Jesu ord til Jøderne om, at mennesket ikke var skabt for sabbatens skyld, men sabbaten for menneskets skyld.

Hans Egedes optræden i den første tid prægedes ogsaa af foragt for de mennesker, han følte sig forpligtet til at „kristianisere". Ordet og tamp gik i hinandens kølvand. —

Det er jo underligt med den grønlandske missions historie, især dens begyndelse. Gud har tænkt, at naar hedningerne skal komme til Kristus, saa skulde det grønlandske folk være blandt de første. Og den, som skulde forkynde evangeliet for dette folk, skulde have tjenersind i stedet for at være købmand, guldmager og opdagelsesrejsende . . .

Saa sendte han to store prøvelser.

Kongen kaldte alle Europæere tilbage fra Grønland. Men det stilledes Hans Egede frit, enten han vilde blive i landet eller gaa hjem. Hvis han blev i landet, saa maatte han se at klare sig selv.

En haard prøvelse! Han havde da allerede døbt en mængde børn af Grønlændernes. Han overvejede og — blev.

Han bestod den første prøve. Men det stod stadig smaat til med missionen . . .

Saa sendte Gud en ny prøvelse — børnekopperne. Der

Gertrud Rasch, Hans Egedes hustru.

opstod en forfærdelig epidemi blandt den frie, glade befolkning. Den muntre latter forstummede. Alle flygtede fra deres bopladser, men de bragte kun smitten videre omkring derved. Og de døde som fluer.

Men hvad gjorde Hans Egede nu, da han saa, at alt dette var følgen af hans værk? Nu blev han virkelig stor.

Han fandt sig selv i lidelsen og fandt sin virkelige plads i den grønlandske mission. Den menneskelige lidelse har en forunderlig magt. Den forenede Hans Egede og landets gamle indbyggere. Først nu fandt de hinanden. Og nu kunde de arbejde sammen. Han lærte Grønlændernes gode egenskaber at kende. Han kom til at holde af dem — mens de paa deres side lærte at kende en saadan opofrende kærlighed hos den fremmede, som de aldrig før havde set „end ikke hos deres egne landsmænd".

Da blev Hans Egede først missionær, ikke for „den rene læres" skyld, men for de dyrekøbte menneskesjæles skyld. Dér vandt han navnet „Grønlands apostel" med rette, fordi han nu kunde drikke af mesterens bæger, ligesom hans første apostle, og gik gennem lidelsen opofrende det bedste, han havde, nemlig en kær hustru, for gærningens skyld. Hun hjalp trofast sin mand under koppeepidemierne. Og hun arbejdede for haardt . . .

Men missionen fortsattes under trange kaar. Hans Egede var selv utilfreds med flere af missionærerne, især med dem, der lod sig paavirke af Hernhutermissionen. Mange af missionærerne kom til Grønland med den hensigt senere at kunne komme i gode stillinger, naar de havde været en tid i Grønland. Man tog nemlig hensyn til dem, der havde gjort tjeneste i Grønland, ved præsteembeders besættelse i Danmark. Derfor kom der folk til Grønland med saa daarlige eksamenskarakterer, at de ikke kunde have ventet ansættelse i et nogenlunde godt embede, hvis de ikke havde været missionærer i Grønland. Og de blev derfor altfor kort tid i landet. 4—5 aar skulde de blive i missionens tjeneste for at kunne vente „befordring" ved tilbagekomsten. De kom som regel ganske uvidende ud, hvad sproget angaar. Og efter nogle aars forløb, netop naar de havde faaet begyndt at

tilegne sig landets sprog, vendte de tilbage til Danmark. Derfor gik det langsomt med missionens fremgang.

Dog er der mænd, som har gjort et godt arbejde i Grønland, ogsaa blandt de ældre missionærer. Og deres navne lyser med glans i Grønlands missionshistorie — f. eks. foruden Egedeslægten viceprovst Sverdrup i Nordgrønland, der giftede sig med en indfødt og blev over 24 aar i landet, missionær Glahn, hvis dagbog og øvrige litterære arbejder har stor interesse og betydning for Grønlandsforskningen, viceprovst Thorhallesen, der vandt den Godthaabske mission tilbage fra Hernhuterne, missionær Fabricius, der ved sin bog om den grønlandske dyreverden har gjort sig verdenskendt, og flere andre.

Men det maa fremhæves, at missionen har haft gode tjenere i „kateketerne". De blev i landet, som oftest hele deres levetid, og giftede sig med landets døtre. Og deres efterkommere blev ofte gode kateketer. Saaledes bør navne som slægten Berthelsen (stammende fra den danske kateket og senere missionær Berthel Laersen) og Steenholdt ikke glemmes i Grønlands missionshistorie. Disse kateketer var „drenge" fra Vajsenhuset. De var i reglen mænd med gode kundskaber og gjorde uden at være præsteviede præstens gærning med undtagelse af altertjenesten.

Den „hernhutiske" mission (Brødremenighedens mission) har gjort et godt arbejde i Grønland.

De første af dens missionærer var udsendt til hjælp for Hans Egede. Men i stedet for samarbejde blev der strid — en lærestrid — mellem dem og Hans Egede. Og da de — vel paa grund af uenigheden — ikke fik den fornødne hjælp med hensyn til det grønlandske sprog, varede det længe, før de kom rigtig i gang med arbejdet. Men saasnart de begyndte at vinde hedningerne for kri-

stendommen, dannede de deres egen menighed, der voksede hurtigt i modsætning til den danske missions menighed.

Hernhutermissionærerne indførte hjemlandets gudstjenstlige skikke og menighedsordning med inddeling af menighedens medlemmer i forskellige grupper eller „Chore" og med ydre tegn paa forskellig værdighed som f. eks. rødt topbaand for unge piger, blaa for gifte koner, sort for enker og endelig hvidt for særlig værdige enker, der hjalp missionæren med at udrede synderegister for dem, der skriftede. Baandene bæres paa haaropsætningen; i gamle dage satte nemlig de grønlandske kvinder deres haar paa den maade, at de bandt det op i en aflang knude midt paa hovedet.

Hernhuterne byggede forholdsvis store trækirker paa de steder, hvor missionærerne boede. Ud fra disse kirker lød orgelmusik, ledsaget af blæseinstrumenter, hvilket gjorde Gudstjenesten saa tiltrækkende, at den ellers ret prosaisk anlagte købmand Lars Dalager skrev, at dette ikke blot var menneskeværk. Og nu begyndte hedningerne at søge til den hernhutiske mission i stedet for til den danske, saa at det en tid endog saa ud, som om denne sidste gik sin undergang imøde ved Hernhutermissionens fremgang.

Af de danske missionærer blev flere paavirket af nabomissionen — endog i den grad, at f. eks. missionær Berthel Laersen traadte i saa venskabelig forbindelse med Hernhuterne, at han skadede sin egen mission. Og hans kollega Drachardt gik ligefrem over til Brødremenigheden.

Alt dette kom af, at Hernhuterne i Grønland stod i forbindelse med den levende menighed i deres hjemlande. De blev ad frivillig vej forsynet med alt, hvad de trængte til. Til gengæld blev de saa paa deres post, saa-

længe deres helbred tillod det, flere af dem endog hele deres levetid.

I modsætning til Hernhutermissionen, der stod i forbindelse med den levende menighed i Europa, som omfattede dens arbejde med kærlighed og forbøn, stod den danske mission under missionskollegiet i København — en samling tørre jurister, der holdt strængt paa, at der ikke kom nogen indblanding i deres kontorarbejde. De vilde saaledes ikke høre tale om brevveksling mellem missionærerne og folk i Danmark, der havde interesse for den grønlandske mission — især ikke med det danske missionsselskab, da dette straks efter sin stiftelse (1821) henvendte sin opmærksomhed paa Grønlandsmissionen. Dog var der dem, der ikke vilde finde sig i dette, f. eks. missionær Peder Kragh i Egedesminde, der trods forbudet stod i stadig forbindelse med dansk missionsselskab. Længe forgæves tilbød dette missionskollegiet sin hjælp. Men omsider fik det dog ved ihærdig anstrængelse kollegiet til at gaa ind paa, at der blev trykt nogle andagtsbøger og dele af det gamle testamente. Ligeledes fik de lov til at skænke Julianehaabs mission en kirkebygning og til at sende en aarlig pengegave, der uddeltes blandt kateketerne som opmuntring til flid og nidkærhed.

Handelen var oprindelig tænkt at skulle være støtte for missionen. Og dens første funktionærer støttede den da ogsaa trofast. Men efterhaanden kom der folk i handelens tjeneste til Grønland, som ikke kendte Egedernes arbejde eller ikke brød sig om det. Og de levede ikke særlig eksemplarisk blandt den grønlandske befolkning. Selv Hans Egede gav indirekte anledning til, at der blev sendt kolonister til Grønland, der mildest talt ikke op-

førte sig godt, men som skulde — lære Grønlænderne kristent samfundsliv!! Hvem var de folk, der saaledes blev udsendt til Grønland? Ja, det var stokhusslaver, viet efter lodkastning til løsagtige kvinder! Heldigvis varede det ikke længe, før de fleste af disse mennesker døde af skørbug eller andre sygdomme. Resten vendte tilbage til Danmark. Hans Egede troede nemlig, at Grønlænderne først burde lære menneskelige skikke (ɔ: europæiske skikke) — ellers vilde det ikke gaa med hans mission. Det var før koppeepidemien. Heldigvis fik han andre tanker om Grønlænderne senere . . .

Købmanden og missionæren boede fra begyndelsen i samme lille hus med et køkken til fælles afbenyttelse. Det var ikke nemt at være to familier om et køkken, især naar man ikke var gode venner. Og ofte var man langt fra at være gode venner. Man kunde simpelthen ikke forliges. Det var ikke sjældent, at købmanden ringede koloniens mandskab sammen til „snapsegilde", naar missionæren skulde holde andagt med den grønlandske menighed. Og det var jo ikke nogen let sag for missionæren, heller ikke særlig opbyggeligt for menigheden, at holde andagt, naar der holdtes snapsegilde i stuen ved siden af. Andagterne afholdtes nemlig i missionærens stue.

Som ovenfor omtalt laa den grønlandske missions ledelse i hænderne paa missionskollegiet i København. Men man havde længe følt savnet af en fast ledelse i selve Grønland. En ledelse, som tillige kunde være mellemled mellem missionærerne i landet og menighederne i Danmark. Den skulde ikke alene samle beretninger fra de enkelte missionærer og videresende dem til kollegiet

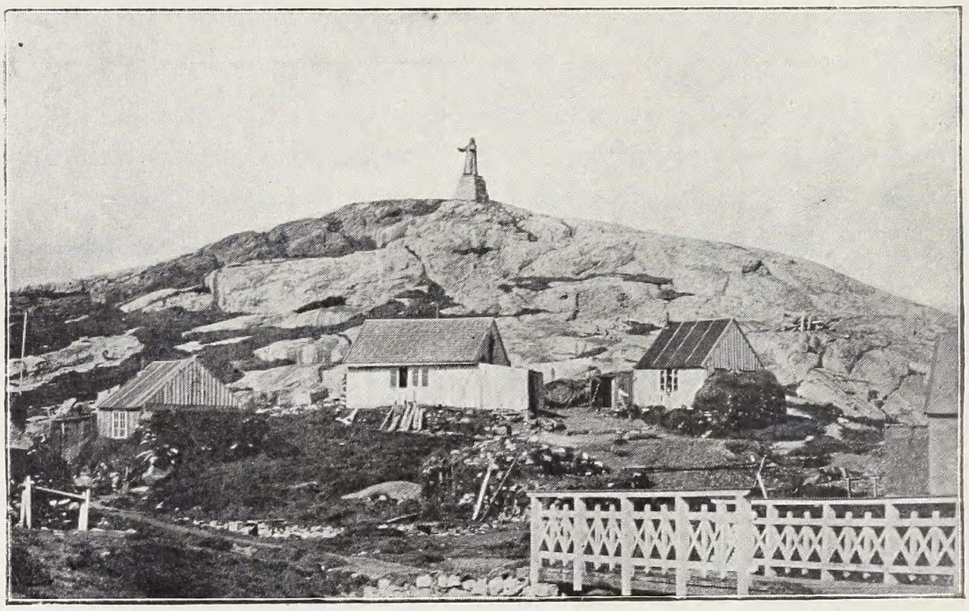
med en orienterende oversigt, men den skulde samtidig være en autoritet, til hvilken missionærerne kunde henvende sig, bl. a. naar de havde noget at klage over. Og de havde meget at klage over. Der var altid strid mellem dem og handelens funktionærer.

Endelig blev der 1773 oprettet to viceprovsteembeder i Grønland. Og posterne besattes med missionærerne *Jørgen Sverdrup* som viceprovst for Nordgrønland og *Egil Thorhallesen* som viceprovst for Sydgrønland. Efter beretningerne fra den tid at dømme synes denne foranstaltning at have gavnlig indflydelse paa tingene i Grønland. Men det synes alligevel at skorte paa tilslutning, hvor paakrævet denne institution end havde været. I hvert tilfælde ophævedes stillingerne ved de første viceprovsters afgang. —

Men hvad sagde Grønlænderne til alt dette? Ja, de saa alt det nye med forbavselse. De forstod til at begynde med ikke, hvorfor Hans Egede kom til dem og vilde lære dem at blive gode mennesker i stedet for at blive hjemme og lære sine landsmænd det. De syntes, det kunde behøves. De sagde rent ud, at *qavdlunâq*'erne (Europæerne) maatte hellere komme op til Grønland for at lære en god, menneskelig opførsel.

Solhvervsfest holdt man i det gamle Grønland paa en bestemt tid af vinteren og rettede sig her efter stjernernes stilling. Men da Europæerne indførte julefesten, brød man sig ikke mere om at have den ulejlighed at iagttage stjernernes stilling paa himmelhvælvingen. Nu vidste man, at naar *qavdlunâq*'erne blev „helt gale", saa var solfesttiden inde. Juletiden falder nemlig sammen med de gamle Grønlænderes solfesttid. —

Men evangeliet tog Grønlænderne imod. Og der er ikke dryppet en eneste draabe martyrblod i Grønlands

Hans Egedes statue paa kirkefjældet ved Godthaab.

missionshistorie. I begyndelsen var der af og til smaa sammenstød mellem Hans Egede og Grønlænderne. Men ved brug af tamp og trusler om hævn for muligt drab paa en Europæer fik disse sammenstød ikke alvorlige følger. Det bidrog ogsaa til freden, at Grønlænderne nærede nogen ængstelse for, at „de fremmede" skulde finde paa at hævne sig for de af deres forfædre begaaede drab paa Nordboerne. Kun én eneste gang syntes det at ville komme til noget alvorligt. Niels Egede, missionærens søn, var alene med nogle kolonifolk ved en afsides boplads. Grønlænderne stimlede sammen om ham og indtog en saa truende holdning, at han troede, det var deres mening at slaa ham ihjel. Kun hans tidligere gode omgang med Grønlænderne og hans kendskab til deres sprog — maaske ogsaa hans fysiske kræfter — afværgede ulykken. Han var nemlig kendt for at være en mand af ualmindelig styrke.

Og da missionærerne fik hjælp i deres gærning af landets egne sønner, idet disse efterhaanden ansattes som kateketer til afløsning af vajsenhus-kateketerne, gik det hurtigere fremad med missionen.

DEN GRØNLANDSKE SKOLE

Som andetsteds omtalt underviste de gamle *angákut* (aandemanerne) deres elever mundtlig i religiøs kundskab — eller i en slags spiritistiske kunster.

Men ved missionsvirksomheden tabte *angákut* deres magt i befolkningen. Og nu maatte denne have en anden form for kundskabsmeddelelse. Det var derfor naturligt, at missionen tog sig af den sag.

Hans Egede og hans sønner lærte sproget paa den maade, at de tog en genstand og viste den til grønlandske børn og lod dem sige, hvad den hed paa grønlandsk. Saa skrev de tingenes navne ned baade paa dansk og grønlandsk. Paa den maade fik Grønlænderne lejlighed til at se bogstavskrift og lærte den efterhaanden.

Det synes, at missionærerne i begyndelsen betragtede det som deres pligt at undervise Grønlænderbørn i at læse og skrive, saa de selv kunde vedligeholde deres kristendomskundskaber ved at læse i bøger. Men da kateketerne kom fra Vajsenhuset, overlod de undervisningen til dem, da de i reglen havde langt større kendskab til sproget end de selv.

Men forinden ordningen af missionsvæsenet af 1844 var skoleundervisningen et tilfældigt led af missionsforetagendet.

Nu var missionærerne skolens overordnede i deres distrikter, der ofte strakte sig meget vidt, undertiden endog

fra Nordgrønland til Sydgrønland eller omvendt, idet en missionær ikke sjældent maatte have flere missionariater paa én gang under tilsyn, ligesom et enkelt missionariat ofte omspændte flere kolonidistrikter. Saaledes kunde en missionær lede baade kirke- og skolevæsenet i flere kolonidistrikter baade i Syd- og Nordgrønland paa én gang. Ledelsen var derfor ikke særlig stram. En antaget kateket fik ofte ikke anden besked end den, at han var antaget til at lede Gudstjenesten og skoleundervisningen. Lønnen var i reglen 20 kr. aarlig! Og som regel foretrak man saadanne mænd, som ikke ellers havde udsigt til at kunne gavne samfundet. Især de legemligt defekte var foretrukne til kateketgærningen.

Spørgsmaalet om systematisk uddannede lærere havde været fremme næsten fra begyndelsen og rejstes gentagne gange i tidens løb. Endelig blev seminarierne oprettet med ordningen af 1844, baade i Syd- og Nordgrønland. Men da man tog altfor faa elever til seminarierne, maatte man længe blive ved at benytte sig af folk uden særlig uddannelse, ligesom præsterne baade før og efter den omtalte ordning af og til tog unge mænd til sig, læste lidt med dem og ansatte dem som kateketer, især paa mindre bopladser.

Man kan naturligvis ikke vente sig noget stort resultat af en saadan skoleordning som i gammel tid i Grønland. Det gik i reglen bedre ved kolonierne, hvor man naturligvis fik de bedst egnede og taaleligst uddannede lærerkræfter. Paa smaapladserne gik det ikke saa godt.

Her er min bedste vens beretning om sin skolegang ved en saadan lille plads:

„Jeg har været saa lykkelig at nyde undervisning ved en afsides beliggende boplads. Vor lærer underviste os i reglen om morgenen, mens han bogstavelig talt sov. Han var sælfanger. Han gad ikke læse med os, naar han

kom hjem fra fangsten. Han var da som regel træt efter det anstrængende arbejde, han havde haft om dagen. Det var derfor paabudt, at børnene skulde indfinde sig saa tidlig som muligt. Og naar man kom ind i hans hus om morgenen, saa vækkede hans kone ham og fik liv i en søvnig tranlampe, der stod foran briksen. Kateketen lagde sig om paa den anden side, mens jeg eller en anden morgenduelig dreng med konens tilladelse ramsede lektien op. Og inden læreren fik bugt med morgensøvnen, blev vi færdige med vore lektier og gik vor vej".

Saa siger min ven videre: „Det var dog ikke slet saa galt allevegne". Jo, det passede om skolens ledelse: mens græsset gror, dør horsemor.

Men trods sine mangler var ordningen af 1844 et skub fremad i det grønlandske skolevæsen. Kolonierne og de større pladser forsynedes efterhaanden med dygtige indfødte kateketer. Nogle af dem blev overkateketer med forpligtelse til at tilse undervisningen i større eller mindre distrikter.

En tanke, som maaske kunde have haft heldige følger for det grønlandske skolevæsen, havde man desværre faaet slaaet ihjel i fødslen. Ligesaa snart seminarievirksomheden kom igang, foreslog man fra Nordgrønlands seminarium at indføre dansk ikke alene som fag, men ogsaa som undervisningssprog i de reale fag. Men den gode tanke blev ikke til noget paa grund af Sydgrønlands seminarieforstanderes modstand. —

Mens den danske mission overlod skolen til kateketerne, varetog Hernhutermissionærerne den selv. De magtede sproget som regel til fuldkommenhed. Og de drev deres skoler godt frem ved de steder, hvor de selv boede. I den senere tid holdt de endog aftenskole for unge mænd, der blev undervist, naar de kom hjem fra

fangsten, saa denne mission havde altid lærerkræfter til erstatning for afgaaede „hjælpere".

Men ude paa deres mindre bopladser var skolen ikke bedre end den danske missions ved lignende pladser. Lønnen var endnu mindre. Et stykke hollandsk rulletobak eller et stykke tøj var sædvanlige aarlige honorarer, der udbetaltes, naar missionæren berejste sit distrikt.

Den grønlandske skole lod meget tilbage at ønske indtil omkring aar 1900, da man for alvor tog fat paa at reformere den ved hjælp af landets egne sønner.

HANDELEN PAA GRØNLAND

Det var Hans Egedes tanke, at den „indre mission", han tænkte sig at udbrede blandt efterkommerne af sine gamle landsmænd, skulde kunne bære sig selv. Han fik derfor efter mange forgæves forsøg dannet et handelsselskab, som kaldte sig „Det Bergenske Handels Compagnie". Endelig besluttede kongen, Frederik IV, sig til at hjælpe Hans Egede og selskabet. Der blev udrustet skibe med handelsvarer til Grønland 1721. Men som andetsteds bemærket blev Hans Egede skuffet over ikke at træffe Nordboefterkommere i Grønland.

Dog begyndte han straks at drive handel med landets indbyggere. En saadan handel — „byttehandel" — var imidlertid ikke ukendt i det gamle Grønland. Hollandske skibe kom hver sommer i stort tal op til landet for at fange hvaler. De var altid forsynet med europæiske varer, især jærn, porcellæn og tøj, som de byttede med grønlandske produkter, pelsvarer, hvalros- og narhvalstænder, hvalbarder o. lign. Det var derfor ikke let for Hans Egede at faa byttet sine varer med de grønlandske

produkter, som han ønskede at faa fat i. Hollænderne var ham for stærke konkurrenter, der af gammel erfaring søgte til Grønlændernes sommer-samlingspladser. Derfor begyndte der allerede fra den tid af forsøg paa at monopolisere handelen paa Grønland for den danske kolonisation.

Hollænderne vilde dog ikke finde sig i at blive sat ud af spillet. De var jo vant til at handle med befolkningen gennem mange aar. Og, som det skal omtales senere, gjorde de deres bedste for at skade den danske handel, bl. a. ved at ødelægge de oprettede stationer. Fra dansk side kunde man lige saa lidt tænke sig at give efter. Man „armerede" handelsskibene for at skræmme de andre. Det kom endog saa vidt, at der en skønne dag i sommeren 1739 fandt en lille søtræfning sted ved Jakobshavn. Den bekendte købmand, „Grønlands Patron", Jacob Severins tre skibe kom i kamp med 4 hollandske skibe, der tilsidst overgav sig og blev gjort til prise.

Dette gav anledning til forhandling mellem Danmark og Holland. Og det endte med, at Holland anerkendte Danmarks ret. Fra da af blev handelen paa Grønland en *monopolhandel* helt og holdent, hvad enten den blev drevet af private eller af staten.

Men denne monopolhandel havde mange genvordigheder under de skiftende hænder. Det bergenske kompagni var allerede gaaet fallit efter faa aars forløb. Derefter overtog staten sagerne, men det gik heller ikke stort bedre under dens ægide, til trods for at der begyndtes med pomp og pragt.

Som alt nævnt saa Hans Egede sig om efter folk, som skulde foregaa Grønlænderne med et godt eksempel i handel og vandel. Og da staten overtog handelen efter Bergenskompagniet, søgte man at realisere denne plan. Det var meningen, at disse mennesker skulde blive i

Grønland og udviklingen gaa den vej, at de og deres efterkommere smeltede sammen med landets befolkning og blev den kraftige kærne i denne. Men den ikke helt gale tanke udførtes paa den maade, at man som omtalt ovenfor gjorde stokhusslaver og løsagtige kvindfolk til kolonister, samtidig med at man oversendte en lille flok soldater og nogle officerer. I spidsen for det hele satte man den danske major Paars, som udnævntes til „Guvernør over Grønland".

Denne prægtige skare ankom til Grønland i sommeren 1728. De skulde bl. a. anlægge forter for at hævde Danmarks rettigheder overfor andre nationer, ligesom der skulde foretages opdagelsesrejser over indlandsisen for at finde Nordboerne paa østkysten, i hvilket øjemed der medtoges heste til Grønland. Der staar nemlig i de gamle beretninger, at en del af Nordboerne boede i Vesterbygden og andre i Østerbygden. Og udfra disse beretninger vilde Hans Egede og de andre kolonister vide, at Østerbygden laa paa østkysten af Grønland.

Det første aar naaede man kun at flytte Hans Egedes handels- og missionsstation fra „Haabets Ø" nord for Godthaabsfjordens munding til den nuværende koloni „Godthaab" et par mil inde i fjorden. Endda var man langtfra at blive færdig med at opføre alle bygningerne til kolonisterne. Disse maatte derfor finde sig i at blive boende i skibene vinteren over. Men det vilde de ikke. Og det første aar gik det derfor rent galt. Soldaterne sammen med de forhenværende tugthusfanger gjorde „oprør". Tilsidst maatte officererne og koloniens danske befolkning forskanse sig i deres huse med kanonmundinger ud ad vinduerne imod oprørerne. Endelig forbarmede skæbnen sig over kolonisationsforetagendet. De værste af oprørerne blev angrebet af skørbug og døde i deres fugtige boliger.

Godthaab 1830.

Næste aar naaede man at anlægge et anseligt fort ved Nipisat (i Holsteinsborg-fjorden). Og majoren fik lejlighed til at gøre et mislykket forsøg paa at ride over indlandsisen.

Men kolonisationsværket fik kun ringe fremgang. Officerer og mandskab kunde stadig ikke forliges. Og da kong Christian VI besteg tronen, var han saa led af det hele, at han beordrede alle danske til at komme hjem. Dog maatte det overlades Hans Egede selv, om han vilde blive i landet. I saa fald maatte han se at hjælpe sig selv med de matroser, der var dristige nok til at blive hos ham. 1731 forlod guvernøren med sin prægtige stab Grønland og med den koloniens funktionærer, efterladende Hans Egede og hans familie samt to matroser til deres skæbne. Og saa kom Hollænderne og ødelagde fortet ved Nipisat.

Men foranlediget ved Hans Egedes indtrængende bøn og grev Zinzendorffs personlige paavirkning forandrede kongen sin beslutning og sendte atter skib til Grønland næste aar.

Det havde jo nu imidlertid vist sig, at den handel, der dreves for statens regning, ikke kunde betale sig. Man overvejede derfor den mulighed at overdrage det hele til private. Man fandt manden dertil i den dygtige københavnske købmand *Jacob Severin,* der var villig til at overtage handelen mod et aarligt tilskud af 5000 rd., idet han samtidig forpligtede sig til at vedligeholde missionsforetagendet.

Severin overtog handelen som privat monopol 1734. I den første del af hans koncessionstid syntes foretagendet endog at kunne betale sig helt godt, saa at han udvidede det ret betydeligt ved nyanlæg forskellige steder i Grønland. Han anlagde bl. a. kolonien Jakobshavn i Nordgrønland. Kolonien, der blev opkaldt efter ham, bærer sit navn til minde om den driftige mand, der har lagt fast grundlag for den grønlandske handel. Senere gik det imidlertid ikke saa godt med foretagendet, og da koncessionstiden udløb, havde han ikke mere lyst til at fortsætte virksomheden.

1750 overdroges handelen til et privat-selskab med det lange navn: „Det Kongelige Octroyerede Almindelige Handels Compagnie". Dette selskab overtog handelen paa Grønland paa samme vilkaar, som Severin havde haft. Men „kompagniet", som man plejede at kalde det, blev staten en dyr historie. Det gik ikke godt med dets virksomhed, uagtet det efterhaanden fik meget store begunstigelser fra statens side. Tilskudet blev saaledes forhøjet til 7000 rd. aarlig. Tilsidst gik det alligevel fallit. Og ved opgørelsen viste det sig, at selskabet i den sidste tid havde haft et aarligt underskud paa over 100,000 rd.

Mange penge efter datidens forhold! Men dette selskab havde jo samtidig med den grønlandske tillige haft monopol paa den islandske, færøiske og finmarkske handel, saa underskudet hidrørte ikke alene fra den grønlandske.

Uagtet kompagniets handelsførelse kunde siges at være slet, udvidede det dog handelsvirksomheden i Grønland temmelig betydeligt og anlagde en hel række nye kolonier og lager.

1774 overtog kongen atter handelen paa Grønland, der den dag idag drives for statens regning. —

Naar den grønlandske handel kun gav et lidet tilfredsstillende resultat i det omhandlede tidsrum, hvad enten den blev drevet for privat eller for statens regning, da skyldtes det forskellige forhold, som maa nævnes her.

Bestyrelsen havde været altfor dyr med altfor stort personale, især i kompagniets tid. Der var saaledes flere direktører, som fuldstændig savnede kendskab til de virkelige forhold i Grønland. De traf dispositioner, der snarere skadede deres egen virksomhed end gavnede den.

Funktionærerne i selve Grønland snød deres eget foretagende, som om de var betalt for det. Naar købmænd og skibsførere var enige om fortjenesten, da kunde de drive snighandel i stor stil udenom direktionen. Det var ikke alene deres eget foretagende, funktionærerne snød, men de snød ogsaa Grønlænderne paa enhver mulig maade. Og enhver kontrol til at værne de indfødtes interesser savnedes. Man brugte ved indhandling af spæk balliemaal i stedet for vægt, der først blev indført paa grundlag af kommissionens forslag 1851. Der var f. eks. handelsfunktionærer, som til spækmaaling benyttede ballier uden bund. De blev sat over et hul i jorden eller i gulvet, for at de kunde rumme des mere spæk. Naar det blev opdaget, blev der skænderi eller slagsmaal mel-

Ũmánaq omkring 1800.

lem funktionærerne og de indfødte leverandører, men det endte for det meste med nederlag for de sidste. Handelens folk havde jo „haands- og halsret" overfor befolkningen . . .

Saadan var tingenes tilstand, da staten overtog monopolhandelen fra kompagniet 1774. Og man mærkede snart, at det ikke kunde vedblive at gaa paa den maade. Man havde endelig faaet øjnene op for, „at enhver Virksomhed for Handelens Udvidelse og Flor nødvendigvis, hvis den skal bære Frugt, maae være forbunden med Omsorg for den indfødte Befolknings Udvikling og Forøgelse". For at føre saadanne tanker ud i livet, affattedes instruks for handelens funktionærer i Grønland 1782, hvilken endnu — med de nødvendige forandringer og tilføjelser i tidens løb — udgør grundlaget for handelens førelse i Grønland. Samtidig oprettedes der to inspektorater, et i hver landsdel. Inspektørerne skulde — samtidig med at vaage over, at handelen blev ført indenfor de ved instruksen givne rammer — bestræbte sig for at værne om den indfødte befolknings interesser.

Efter denne reform bedredes tilstanden i Grønland. En række dygtige inspektører tog sig virkelig af Grønlændernes interesser. Og paa deres omrejser paatalte de de værste misbrug, som efterhaanden afskaffedes. Men da Grønland er et saa udstrakt land, var det umuligt med de daværende befordringsmidler at iværksætte et effektivt tilsyn, hvorfor danske udstedsbestyrere paa afsides steder kunde blive ved med at berige sig paa de indfødtes bekostning.

Men tiltrods for reformer og dermed forbundne grundigere tilsyn med handelens førelse, vilde den ikke betale sig straks. Derfor blev den gjort til genstand for indgaaende drøftelse af en kommission i aaret 1788,

hvilken efterfulgtes af en hel række kommissioner, der blev kaldt sammen af regeringen, naar denne fandt anledning dertil.

Kommissionen af 1788 paaviste, at handelens tab væsentligst hidrørte fra den for statens regning drevne hvalfangst i stor stil, som jo egentlig ikke vedkom den grønlandske handel. Og efter kommissionens forslag blev hvalfangsten da ogsaa dels ophævet, dels meget indskrænket saaledes, at den kun skulde drives fra selve landet med slupper, og ikke som tidligere tillige ved udsendte skibe. Endvidere fastsattes handelens grundkapital til 250,000 rd., der skulde forrentes med 4 %. De aarlige renter samt eventuelle overskud skulde komme statskassen tilgode.

Den følgende aarrække var en opgangstid baade for handelen og for Grønlænderne. Handelen gav hvert aar ikke alene renter til statskassen, men ogsaa anseligt overskud, saa at statskassens fortjeneste i dette tidsrum udgjorde 347,303 rd. Og befolkningen i Grønland voksede fra 5122 i 1787 til 6046 i 1806.

Men saa kom den ulykkelige krig med England og ødelagde det hele. Denne krig blev ikke blot en ulykke for Danmark, der mistede hele flaaden og fik sit finansvæsen ødelagt, men ogsaa for den grønlandske handel og for befolkningen. Englænderne tog fem af handelens skibe med grønlandske produkter. Og lige efter krigen, i 1817, forliste yderligere to af handelens skibe med returladning. At disse tab var meget følelige for handelen, siger sig selv, ikke mindst, fordi man ikke plejede at assurere skibene. Det danske personale i Grønland reduceredes under krigen til det mindst mulige. Alting kom i forfald, og der kunde tilsidst hverken sælges eller købes, da handelsstederne var komplet blottede for varer. Efter krigen tog det lang tid, inden tingene kom rigtigt

i gang igen, og det var først i 1829, at handelen igen begyndte at give overskud. Under hele krigsperioden og derefter havde man holdt tingene gaaende ved tilskud fra staten og ved laan andetsteds fra.

Den ulykkelige krigsperiode synes at have voldt regeringen skrupler med hensyn til de daarlige forhold, hvorunder den grønlandske befolkning uden egen skyld kom til at befinde sig. Under krigen gik befolkningstallet ned igen til ca. 5800. Og da der begyndte at lyde røster om, at eventuelt overskud paa handelen burde komme den indfødte befolkning tilgode, besluttede man sig til ved en kgl. resolution af 19. november 1825 at frigøre handelen for forpligtelser overfor statskassen, naar blot de modtagne statstilskud tilbagebetaltes med ialt 60,000 rd., hvilket ogsaa skete 1830. Og for nu at tage skridtet fuldt ud, frigjorde man ved kgl. resolution af 27. marts 1830 handelen for alle resterende fordringer paa den, hvilket ialt beløb sig til 500,703 rd. . . .

Denne reform fik heldige følger. Ikke alene steg produktionen, men der blev ogsaa større efterspørgsel efter grønlandske produkter paa verdensmarkedet, idet direktionen nu havde friere hænder til sine dispositioner, siden den var bleven fri for forpligtelserne til statskassen. Og det mærkedes, at befolkningen gik frem baade i aandelig og materiel henseende. I 1838 var dens tal steget til 7482. —

Opmuntret ved denne opgangsperiode mente man nu, at tiden maatte være inde til delvis frigivelse af den grønlandske handel. 1835 nedsattes en kommission, der skulde afgive betænkning om, „hvorvidt og under hvilke Betingelser der gavnligen maatte kunne aabnes en mere eller mindre udstrakt Frihandel paa Grønland". Kommissionsarbejdet blev først afsluttet 1840. Og i den afgivne betænkning fastholdt man monopolets princip.

Men angaaende dettes videre fremtid var meningerne delt. Et mindretal foreslog bortforpagtning af enkelte kolonier til private, medens flertallet fraraadede „enhver Afvigelse fra Handelens hidtidige Førelse". Endvidere foreslog kommissionen takstforhøjelse for spæk og takstnedsættelse for nødvendighedsartikler, saasom brædder o. a. til husbygning fornødent — samt anbefalede udsendelse af kakkelovne, idet man mente, at naar Grønlænderne fik saadanne til deres huse, vilde de ikke mere bruge saa meget spæk til opvarmning og kogning, idet nemlig dengang maden kogtes over lamperne. Saa vilde der altsaa kunne sælges mere spæk og produktionen heraf følgelig stige i kendelig grad. Endelig udtalte man sig for kulturelle reformer, saasom oplæring af unge Grønlændere i Danmark og oprettelse af lærerseminarier i Grønland.

Flertallets vægring ved at give handelen delvis fri savnede ikke reel begrundelse, idet man var bleven belært af erfaringen ang. et privat selskabs virksomhed, som *var* i gang, mens kommissionen arbejdede.

1833 havde nemlig købmand v. Pahlen og forhenværende handelsassistent i Grønland P. J. Kall faaet koncession paa hval-, sæl- og fiskefangst indenfor en bestemt kyststrækning paa et mindre beboet strøg mellem Sukkertoppen og Holsteinsborg. De fik ret til at virke med 80 Grønlændere. Og de af dem indvundne produkter skulde afsættes privat paa verdensmarkedet. Derimod maatte de ikke handle med Grønlænderne udenfor det bestemte omraade og heller ikke konkurrere med monopolhandelen. Men de overtraadte paa enhver mulig maade de fastsatte grænser og forpligtelser. Men skønt selskabet udnyttede befolkningen i højeste grad og konkurrerede med den grønlandske handel, svarede resultatet langtfra til forventningerne, saa virksomheden tilsidst

maatte indstilles, fordi den ikke kunde betale sig. Og staten maatte atter inddrage den frigivne strækning under monopolhandelens virkefelt 1842.

Skønt handelen i tidsrummet 1829—49 gav ret anseligt overskud, vilde uroen omkring monopolet ikke fortage sig. Der blev da paany nedsat en kommission af sagkyndige i 1851. Men de af denne fremsatte forslag blev ikke ført ud i livet paa ganske enkelte nær, saasom indførelse af vægtmaal ved spækindhandlingen i stedet for det gamle balliemaal, der hidtil var anvendt. Hvad angaar spørgsmaalet om monopolet, da fraraadede kommissionen enhver privat adgang til handel i Grønland. Og med hensyn til spørgsmaalet om adskillelse mellem handel og administration, hvilket nu ogsaa var gjort til genstand for kommissionsdrøftelse, udtaltes der i betænkningen, at „der hverken af hensyn til de indfødte eller til Europæerne er anledning til at gøre nogen forandring i de bestaaende forhold".

Endelig kom folketingets finansudvalg 1862 med krav om billigere handelsførelse og beklagede sig over, at de af foregaaende kommissioner foreslaaede reformer ikke var bleven ført ud i livet. Og under henvisning til de uheldige tilfælde i Sydgrønland, hvor der 1858—59 døde adskillige mennesker ligefrem af sult, mente udvalget, at staten arbejdede for tungt og at handelen burde overlades til private, da Grønlænderne derved vilde faa mere for deres produkter. Skulde regeringen fastholde monopolet, opfordredes der til gennemgribende reformer, da „der synes at lades meget tilbage at ønske saavel med Hensyn til Grønlændernes Tilstand som til

Statskassens Fordel". Foranlediget af disse udtalelser blev der atter nedsat en kommission i 1863.

Denne forsvarede delvis handelens forhold til statskassen og undskyldte enkelte aars underskud med briggen „Baldur"s forlis i 1856. Den paaviste, at i tiden fra 1790 til 1850 havde den grønlandske handel modtaget ialt 1,193,194 rd., medens den i samme tidsrum havde afgivet 2,089,518 rd. til statskassen. Det anførtes med flid, at endog de 500,703 rd., som statskassen af ædelmodighed havde eftergivet den grønlandske handel 1830, havde den faaet igen. Og talen om, at overskudet skulde komme den grønlandske befolkning til gode, havde ikke været alvorligt ment. —

For at vise, hvordan de *éngang* faldne udtalelser tages til indtægt for *enhver* tid, anføres følgende udtalelse af denne kommission angaaende den grønlandske handels forhold til statskassen: „Resultatet bliver altsaa herefter, at Handelen, afset fra den Rentefordel, Statskassen har haft ved de successivt indbetalte Overskud og afleverede Activer, ikke blot har tilbagebetalt de af Statskassen modtagne Tilskud, men at der endog i Faveur af Handelen er et Beløb af 896,325 Rd., foruden at den har baaret Omkostningerne ved Administrationen, ved Lægevæsenet m. m. samt udredet sit Bidrag til Missionen". Denne udtalelse anføres tit nu i Grønland, skønt handelen giver et stort underskud hvert aar! —

Derimod udtalte kommissionen sin betænkelighed ved de mindre gode tilstande i Sydgrønland og foreslog, at handelens overskud kom den indfødte befolkning tilgode. Den foreslog endvidere en række reformer vedrørende handelens førelse, f. eks. at prisen paa de grønlandske produkter forhøjedes med ca. 25 %. Avancen paa europæiske varer som brændsel, træmaterialier og fangstredskaber foresloges sat til 10 %, men til $33^1/_3$—

50 % paa andre varer. Ligeledes foreslog kommissionen reduktion baade af koloniernes antal og af funktionærerne i Grønland. Kommissionen fraraadede bestemt monopolets ophævelse. Skulde regeringen alligevel ville prøve at frigive en del af Grønland til private foretagender, foreslog man strækningen fra Sánerut ved Arsuk til Isortoq-fjorden for 5 á 10 aar mod 16 % af de af det paatænkte selskab fra Grønland udførte produkter.

Efter denne kommissions afslutning var der ro om den grønlandske handels førelse. Og man fulgte siden væsentligst den vej, som kommissionen anviste. Derimod blev den af kommissionen subsidiært anviste handelsfrigivelse ikke til noget, da den kendte, dygtige inspektør Rink satte sig kraftigt imod tanken. Det var ogsaa ham, der prægede handelsførelsen siden 1863, især ved den af ham i 1877 oprettede, saakaldte „permanente Kommission til Varetagelse af Grønlændernes Anliggender". Og befolkningen gik frem i antal. Men siden *han* tog afsked med arbejdet for Grønland, sygnede alting hen under en kontormæssig styrelse — indtil omkring aar 1900, da der atter kom liv i tingene.

DEN GRØNLANDSKE ADMINISTRATION

Paa omtrent to tredjedele af Grønlands forholdsvis smalle isfri kyststrimmel, paa en strækning omtrent saa lang som fra Oslo til Tunis, boede oprindelig landets stærkt spredte befolkning. Det nuværende folketal er godt 14,000. Om den var større, dengang Hans Egede kom til landet, er ikke godt at vide. Hans Egede selv

anslog tallet til 30,000. Skønt dette maa have været rent skønsmæssigt, kan man dog, efter beretningerne om deres sammenstød med de gamle Nordboer, godt tænke sig, at den kan have været større end nu, da Hans Egede ved at opstille det regnestykke, at naar der boede saa mange mennesker paa den strækning, *han* kendte, kom til det resultat, at antallet maatte være ved de 30,000 for hele den beboede kyststrækningss vedkommende.

At de faa mennesker, der boede spredt paa en saa lang strækning, ikke har kunnet udgøre eet samfund, en enhed, siger sig selv. Og naar man regner med de klimatiske forhold i Nord- og Sydgrønland og med de daværende samfærdselsmidler, er det en umulighed, at der kunde dannes en centraliseret myndighed for de spredtboende mennesker. Det var derfor, at befolkningen delte sig i mange smaa samfund. De større bopladser udgjorde hver for sig et samfund, der administreredes af *„nakuartat"* ɔ: de stærkeste. De var ikke blot fysisk set de stærkeste, men ogsaa med hensyn til fangstfærdigheder var de altid de forreste i samfundet. Desuden var de veløvede i spiritistiske kunster. Og naar der i grønlandske sagn bruges den vending: *nakuartaligssuit"*, betyder dette det samme som: de bopladsfolk som har en stærk leder eller aandemaner (*angákoq*) iblandt sig.

Disse vaagede over, at vedtægterne baade i aandelig og materiel henseende blev overholdt. F. eks. at ingen gik ud paa fangst, før de om morgenen gav signal dertil. Ved fødsel og dødsfald skulde de paase, at de paagældende familier overholdt de ceremonielle vedtægter paa den foreskrevne maade. Som veløvede i spiritistiske kunster raadede de i religiøse sager. Desuden øvede de lægekunst i deres samfund ikke alene ved trylleri, men ogsaa i fysisk henseende. Endvidere var de samfundets skifteforvaltere. Ved dødsfald bestemte de, hvilke ejendele

der skulde følge med den døde i graven, og hvilke der skulde gaa i arv til familien.

Enhver var pligtig til at opretholde samfundet. Familiefaderens pligt var det derfor, at hans sønner opdroges til samfundets gode støtter. Det var derfor ogsaa selvfølgeligt, at al fangst kom samfundet til gode. Baade den friske proviant og det tørrede vinterforraad fortæredes i fællesskab.

Men de, der ikke vilde underordne sig et samfunds vedtægter, flyttede ud enten til et andet samfund eller til et sted i nærheden af deres eget samfund, hvor de da betragtedes som fredløse.

Men om end befolkningen saaledes var delt i mange smaa samfund, var vedtægterne gennemgaaende de samme overalt. —

Det var dette samfund, Hans Egede traf i 1721. Selvom han var rettroende Lutheraner — som bekendt spillede djævleforestillingerne en stor rolle i den lutherske rettroenhed — er det uforstaaeligt for en Grønlænder, der forstaar sit lands folkesagn, at han i de 15 aar, han var i Grønland og senere, fastholdt sit første indtryk af det grønlandske folk, nemlig at „dette Folk savner Forestilling om en menneskelig Ordning". Men hvorom alting er troede han, at alt, hvad der var hedensk, var djævelens værk, som derfor burde ødelægges. Og ved hjælp af den kristne religion — ja ved tamp og trusler om hævn — modarbejdede han hedenskabet og dermed det bestaaende samfund. Og da folkets tillid til *nakuartat* svigtede, faldt det grønlandske samfunds grundlag sammen. Fra da af blev den indfødte befolkning henvist til kolonisternes forgodtbefindende.

Og tiden fra 1721 til 1830 var en sørgelig nedgang for det grønlandske samfund. Som andetsteds meddelt var befolkningen i den periode genstand for hensynsløs

udnyttelse, især da snighandelen florerede. „Handelen" bekymrede sig ikke om befolkningens anliggender og overlod den til dens skæbne. Den blev mere og mere afhængig af handelsinstitutionen. Den vænnedes efterhaanden til de europæiske varer, saaledes at den ikke mere kunde gemme sine ting, men solgte dem straks og blev mere og mere fattig. Og handelen, der under konkurrencen med Hollænderne vilde sikre sig grønlandske produkter, kom ind paa den for Grønlænderne uheldige vej at laane dem varer, som skulde betales med den kommende fangst. Derfra stammer den senere saa sørgeligt bekendte „Udborgning til Grønlænderne".

Den engang saa kraftige, uafhængige befolkning reduceredes til 5122 individer (1787). Den hjemsøgtes af epidemier og sygdomme, som man ikke før havde kendt. Værst var koppeepidemien, der rasede 1733—34 og bortrev „et Par Tusinde" alene i Godthaabs omegn.

Og den nye religion, der blev prædiket af mænd, som ikke magtede landets sprog og heller ikke forstod befolkningens tankegang, havde ingen kraft til at give samfundet et livsindhold. Man kunde derfor ikke vente oprejsning for befolkningen fra den fornedrelse, den var falden i, udefra. Den maatte komme fra befolkningen selv. Der var tilløb til et saadant forsøg. Men enhver bevægelse blev undertrykt udefra. Man forstod ikke, hvad der bevægede sig i befolkningen. Derfor betegnede man enhver bevægelse som „falsk lære" rettet imod kristendommen.

En bevægelse i den retning opstod i Sukkertoppens distrikt, hvor en mand ved navn Habakuk samlede tilhængere 1789. Men bevægelsen blev atter undertrykt. Rigtignok ikke udefra. Den danske missionær var ude af stand til at undertrykke bevægelsen, uagtet han søgte støtte hos handelen. Modstanden kom fra selve befolkningen, idet det var den dygtige kateket Frederik Ber-

thelsen, der forblindet af nidkærhed for den kristne religion ikke forstod den tanke, der laa bagved, men satte sig imod bevægelsen og fik bugt med den. Som belønning for dette stykke arbejde blev han senere ordineret til præst.

Under disse sørgelige tilstande tænkte myndighederne i Danmark ikke paa at ordne forholdene for det store, nye bilands befolkning. Ganske vist blev der oprettet et guvernementsraad 1728 under guvernør Paars's forsæde. Men raadet gjaldt kun de nye kolonisters anliggender og monopolhandelens forhold til andre nationer, især Hollænderne. Og raadet gjorde ikke megen nytte. Det opløstes, da de fleste Danske med guvernøren i spidsen forlod Grønland 1731.

Endelig kom man til at indse, at monopolhandelens eksistens var afhængig af Grønlænderne selv og ikke omvendt. Og med ordningen af 1782 begyndte man endelig for alvor at tage sig af befolkningens interesser. Ved instruksen blev der givet formaning til handelens personale om at behandle befolkningen godt. Det paalagdes inspektørerne at varetage Grønlændernes interesser. Der blev oprettet en slags fattigforsørgelse, idet det paalagdes kolonibestyrerne at uddele proviant gratis, naar befolkningen truedes af hungersnød.

Endelig oprettedes der 1785 en *hjælpekasse* i Nordgrønland. Midlerne hertil skaffedes ved Grønlændernes parter af hvalfangsten, samt ved bøder, som inspektørerne idømte handelens personale. Noget senere blev en lignende institution oprettet for Sydgrønland. Disse kasser bestyredes af kolonibestyrerne, og midlerne uddeltes til de fattigste af befolkningen. Og noget senere blev det bestemt, at den bedre stillede del af befolkningen kunde faa proviant „paa borg", som det hed dengang, naar den uforskyldt kom i trang.

Man kan ikke nægte, at disse indretninger har gjort gavn. Og tanken, der laa bagved, er paaskønnelsesværdig. Men afstandene mellem pladserne var stor. Købmændene og deres medhjælpere forstod ikke landets sprog og befolkningens tankegang. Det gik derfor med den fuldstændigste vilkaarlighed ved hjælpens uddeling. Endog den velstillede del af befolkningen kom ogsaa til at blive mere og mere afhængig af handelen, idet den kom til at staa i bestandig voksende gæld til den. Forholdene var værre i Sydgrønland end i Nordgrønland. Og der døde folk af sult og mangel paa klæder om vinteren i Godthaabs og Sukkertoppens distrikter. Under disse forhold var det nødvendigt at finde en fornuftigere form for fattigforsørgelse i Grønland.

Tilskyndet af disse forhold indgav daværende inspektør Rink, seminarielærer Kleinschmidt, læge Lindorff og missionær Janssen forslag om forstanderskabers indførelse i Grønland ved skrivelse af 2. maj 1856 til indenrigsministeriet.

Paa grundlag af dette forslag indførtes *forstanderskabsinstitutionerne* i Sydgrønland 1857—58 som et foreløbigt forsøg. Og da erfaringerne herfra faldt heldigt ud, oprettedes forstanderskaberne ved „foreløbige bestemmelser" af 7. maj 1862 i Nordgrønland og af 1. maj 1863 i Sydgrønland.

Forstanderskaberne var til at begynde med fattigforsørgelsesinstitutioner. Midlerne hertil fremskaffedes ved, at der for hver koloni førtes til udgift for indkøb af grønlandske produkter ¼ af beløbet, hvilke penge godskreves *„Grønlændernes kasse"*, der nu var bleven oprettet. Til at begynde med var der nogen forskel med hensyn til kassernes indretning i Syd- og Nordgrønland. *Kolonikassen,* som administreredes af forstanderskabet, fik i Sydgrønland ¾ af de paa ovennævnte maade an-

skaffede pengemidler, mens *fælleskassen,* der skulde administreres af inspektøren, fik ¼ af afgiften. I Nordgrønland fik kolonikassen kun halvdelen af afgiften, medens den anden halvdel deltes lige mellem fælleskassen og et *fællesfond,* der stilledes til raadighed for indenrigsministeriet for at anvendes til bedste for *hele* Grønland.

Sammensætningen af forstanderskabet var ens for begge landsdele. Faste medlemmer var præsten som født formand (i Sydgrønland, medens inspektøren i Nordgrønland valgte formanden blandt de faste medlemmer), kolonibestyreren, som var regnskabsfører, assistenten og overkateketen. Valgte medlemmer var familieoverhoveder i hvert koloni- eller udstedsdistrikt.

Der blev ikke tillagt forstanderskaberne nogen lov- eller vedtægtsgivende myndighed. De skulde først og fremmest befatte sig med fattigforsørgelse med hensyn til føde, klæder og brændsel. Til trængende arbejdsdygtige og forældreløse drenge kunde de udgive kajakker, bøsser og fiskeredskaber. Endelig kunde de vedtage belønninger til driftige og forsynlige familieforsørgere.

Hvad retsplejen angaar overdroges mindre sager til forstanderskabernes afgørelse, mens „graverende" sager afgjordes af inspektøren, ligesom arveordningen mellem Grønlænderne.

Fælleskasserne var i første række bestemt til reservefond for kolonikasserne samt til udbredelse af grønlandsk læsning, hvorfor de straks paatog sig bestridelse af udgifterne ved et i Godthaab oprettet, mindre bogtrykkeri.

Med forstanderskabernes oprettelse kom man endelig ind paa den rette vej. Og den én gang ødelagte sam-

fundsordning begyndte at rette sig noget igen, idet man nu tog landets egne sønner til hjælp ved ordningen af deres egne sager.

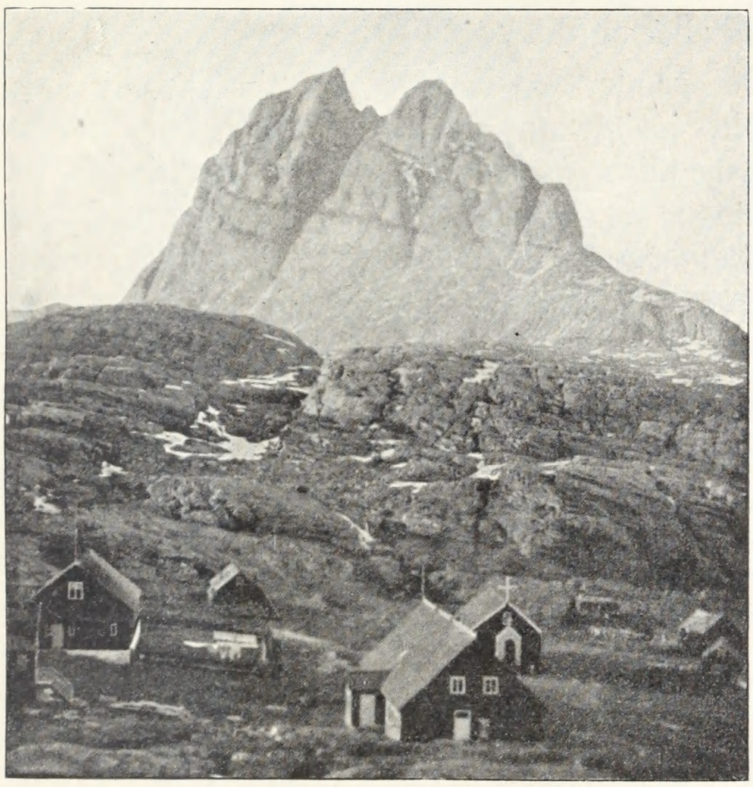
For at faa ensartethed i forstanderskabernes arbejdsmaade og udfyldt mangler i de „foreløbige bestemmelser", udsendtes disse i revideret skikkelse 1872, hvorefter afgiften blev sat til en femtedel i stedet for en fjerdedel. Der oprettedes nu 3 kasser i stedet for 2, idet fællesfonden gjordes til den tredie som fast institution for hele Grønland, og pengemidlerne deltes ligeligt mellem dem alle tre. Endvidere indførtes den saakaldte *repartition* i stedet for den før omtalte belønning for forsynlighed, idet det bestemtes, at naar der var overskud i en kolonikasse, skulde overskudet reparteres, ɔ: fordeles til dem, der ikke havde faaet del i kassens midler i form af fattighjælp. Repartitionen uddeltes i forhold til forsørgernes dygtighed og forsynlighed.

Disse „foreløbige bestemmelser" revideredes paany 1881 og fremtraadte da i en skarpere affattet form for uddelingen af fattighjælp, saaledes at forstanderen kun kunde udgive hjælp i tilfælde, hvor der kunde være fare for, at vedkommende kunde omkomme paa grund af mangel. Dette gjaldt dog kun selvforskyldt mangel, ellers havde det været slemt for befolkningen under en misfangstperiode.

En af manglerne ved disse bestemmelser har været den, at enker og forældreløse og andre fattige kunde faa hjælp, mens den velstillede del af befolkningen — bortset fra repartitionens uddeling — var overladt til sig selv, endog under misfangst, hvor den kunde komme i nød ganske uforskyldt. Af den grund har det ogsaa været vanskeligt for forstanderskaberne at faa standset laaneriet, særlig i Nordgrønland. —

Som foran bemærket har forstanderskabernes opret-

telse været til stor gavn for Grønland trods manglerne ved bestemmelserne og ved den maade, hvorpaa disse førtes ud i livet. Om samarbejde mellem Danske og Grønlændere var der i egentlig forstand oftest ikke tale, uagtet de i fællesskab uddelte fattighjælp, understøttel-

Parti af Umánaq.

ser og repartitioner. De forstod som regel aldrig helt hverandre. Trods alt gik dog arbejdet sin jævne gang. Grønlands befolkning voksede stadig i antal under forstanderskabernes administration. Men forstanderskaberne satte sig fast og sygnede hen i former, indtil der atter kom liv i den grønlandske administration under nye former.

RESUMÉ

Jeg kan ikke forlade afsnittet „Det Grønland, som forsvandt" uden at ledsage det med nogle bemærkninger. Det er jo det Grønland, offentligheden i Danmark kender mest til fra skolebøger og fra andre beretninger og fortællinger, hvori der optræder en befolkning boende i jordhuler og drikkende tran.

Det gamle Grønland, Signe Rink kendte, med de gamle, joviale embedsmandstyper, er nu forsvundet. Tilbage bliver den type — overvejende altsaa — som en levning af de gamle udstedsbestyrere for en del aar siden kaldte: „disse havregrødsbestyrere". Han mente dermed, at de nu spiste havregrød om morgenen i stedet for at drikke „morgensnaps" som i „de gode gamle dage".

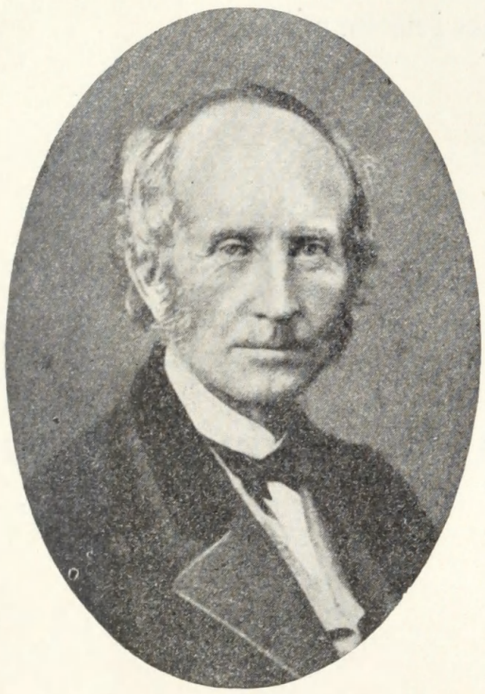
Jordhytterne forsvinder fra kolonierne. De eksisterer kun ude ved de smaa fangerpladser. Selv i de mest uberørte kolonidistrikter — Umánaqs og Uperniviks — skuffer „jordhytterne", fordi de indenfor tørvemurene er indrettet med træpanel og maling, undertiden med flere beboelsesrum. Den velsmagende, selvløbne tran, som man nu bruger til animalsk margarinefabrikation, og som i fortiden blev benyttet til „dyppelse" for den tørrede proviant, kendes snart ikke mere af den største del af Grønlands befolkning — af mangel paa sæler!

De sindrigt forarbejdede fangstredskaber, hvori forarbejderen nedlagde hele sin personlighed, er afløst af europæiske vaaben. Selv konebaaden, der engang i længst forsvunden tid „gjorde havet usikkert" for Nordboerne, er erstattet af den europæiske træbaad — respektive motorbaad.

Missionen med dens tilfældige skolevæsen, hvor børnene sad bogstaveligt i skødet paa hverandre i lærerens hus, er forsvunden. Monopolhandelen eksisterer, men

dens førelse er forandret, og de gamle forstanderskaber er afløst af noget helt nyt.

Forholdene er ikke til at kende mere. Den billige levefod, som de afgaaede grønlandske embedsmænd hernede taler saa meget om, eksisterer ikke mere for de fleste

H. J. Rink.

kolonidistrikters vedkommende. I stedet for den „billige" proviant — sæl- og fuglekød — som i gamle dage købtes for en slik i landet selv, skriver embedsmændene efter konservesdaaser fra Danmark for overhovedet at kunne faa kød i vintermaanederne.

Ja, den forsvundne tid i Grønland har været den bedste — siger de ældre, baade Danske og Grønlændere Det var jo ogsaa en dejlig tid, hvor man ikke bekymrede sig saa meget om alle de ting, vi nu befatter os med og er stærkt optaget af!

Men alligevel trængte mange ting til forandring. De af den kendte Grønlænder-talsmand *Heinrich Johannes Rink* skabte forhold med de grønlandske forstanderskaber kom efterhaanden i en saadan stagnation, at der tiltrængtes nyt liv i tingene. Og den nye bevægelse kom ogsaa. Den har skabt de nuværende forhold, som vil blive behandlet i næste afsnit.

III. GRØNLAND SOM DET NU ER BLEVET

OPLYSNINGERNE i dette afsnit gives i store træk ligesom i det foregaaende. Men i behandlingen af stoffet møder forfatteren den vanskelighed, at alting er i sin vorden, saaledes at det er vanskeligt ikke blot at samle stoffet, men ogsaa at give et anskueligt billede af forholdene i Grønland. Men dersom den følgende fremstilling nogenlunde svarer til overskriften „Grønland som det nu er blevet", da er hensigten naaet . . .

Der laa noget i luften omkring aarhundredskiftet. Forholdene blev mere og mere vanskelige for den grønlandske befolkning. Sælfangsten begyndte at svigte. Den mindre dygtige del af befolkningen og mange af de gamle europæiske tjenestemænds efterkommere begyndte at ernære sig ved fiskeriet — det erhverv, som i det gamle Grønland foragtedes, fordi det ikke gav anden fortjeneste end at være „sulteføde". Fisken var end ikke handelsvare endnu. Disse forhold beskreves af rejsende Europæere med de mørkest mulige farver. Fiskerne betegnedes som „pjalte", der snyltede paa samfundslegemet!

Det var de to store sælarter, klapmydsen og sortsiden, som begyndte at aftage i betænkelig grad. Aarsagerne til denne aftagen maa rigtignok søges i de skotske og norske sælfangeres efterstræbelser af disse sæler paa begge sider af Grønland. Sælerne holder nemlig den meste del af aaret til paa Labradorsiden af Davissrædet og langs den nordlige østkyst helt over imod Spitsber-

gen. Denne aftagen mærkedes allerede omkring 1850. Inspektør Holbøll skrev 1856, at „Aarsagen til, at disse Sødyr nu findes i langt færre Antal end for 130 à 150 Aar tilbage, kan aldeles ikke søges i, at man i Grønland har efterstræbt disse Dyr, men hidrører ganske sikkert fra Europæernes Fangst ved Spitzbergen og ved Newfoundland, fra hvilket sidste Sted man for 20 Aar siden fangede Sortsider aarlig i Millionvis".

Men myndighederne i Grønland var trods bedre viden tilbøjelige til at søge skylden derfor i Grønlændernes hang til at bo sammen, tiltrods for at man i Grønland erfaringsmæssigt hævdede, at det var uheldigt at sprede befolkningen saa meget, at sælerne tilsidst ikke mere fik noget fristed. De trækker jo ikke for fornøjelse, men søger føde i de dybe grønlandske fjorde. Forgæves talte de grønlandske medlemmer i forstanderskaberne om mere ordnede forhold for fangsten. Det var nemlig saadan, at en del af befolkningen begyndte at flytte til øerne udenfor fjordenes mundinger for at møde sæltrækket dér. De erfarne sælfangere hævdede imidlertid, at man forhindrede sælerne i at komme ind i fjordene og blive dér, naar man bosatte sig paa øerne udenfor. Sælerne mødte da ikke alene efterstræbelse ved indgangen til fjordene, men de blev samtidig skræmmede af bopladslugten, saa at de i stedet for at søge ind trak udenom. Men de danske i forstanderskaberne og inspektørerne vendte det døve øre til og holdt sig til de gamle beretninger om, at det var skik i det gamle Grønland „at flytte fra det ene sted til det andet". Man gad ikke tænke den simple tanke, at sælerne maatte have et fristed. Ellers blev de ikke ved kysten. De efterhaanden skærpede divergenser mellem de danske og de grønlandske medlemmer af forstanderskaberne gav anledning til de af Mylius Erichsen og Knud Rasmussen i sin tid offentliggjorte udtalelser af betydende indfødte — saakaldte

„Grønlændernes egne Ord" — der paa det skarpeste udtrykte deres utilfredshed med den grønlandske administration.

Men *oplysning* er en uomgængelig faktor i ethvert folks fremskridt og udvikling i kulturel og materiel henseende. *Den* manglede i Grønland.

Seminarieundervisningen tilsigtede kun den oplysning, som et jægerfolk uden forbindelse med omverdenen nødvendigvis maatte have. Man kom derfor til det kritiske punkt, at befolkningen, da sælfangsten begyndte at svigte, ingen aandelig ballast havde til at hævde sig overfor embedsmændene, der krydsede dens interesser i forstanderskaberne.

Men her kom tilfældet til hjælp som saa mange gange før i verdens historie.

Der kom en række unge embedsmænd op til Grønland omkring aarhundredskiftet. De var reformvenlige. De vilde gærne gøre noget for Grønland og Grønlænderne. Og der var meget at gøre. Særlig de unge missionærer var ivrige efter at reformere kirke- og skolevæsenet. Der blev trykt smaa skrifter om oplysende emner — især dog med opbyggelige — for Grønlænderne. Paa den anden side blev der udgivet nogle smaaskrifter til oplysning for folk her i Danmark om de grønlandske forhold. Der var forresten noget mærkeligt ved de skrifter, enkelte unge missionærer udgav. De var i den grad præget af det seksuelle forhold, at man vægrede sig ved at tro, at de var skrevet af præster. Man skulde tro, at de havde ventet at træffe Grønlænderne som overmennesker, rene engle i modsætning til andre mennesker i verden i den henseende.

Men alligevel vakte alt dette baade i Danmark og i Grønland røre om det grønlandske spørgsmaal. Og reformerne udeblev ikke.

Man begyndte med kirke- og skolevæsenet. Der kom en lov af 1. april 1905, hvorefter den tidligere deling af Grønland i missionariater ændredes derhen, at missionariaterne nu benævnes præstegæld i lighed med hvad tilfældet er i Norge og paa Færøerne. I spidsen for kirke- og skolevæsenet i Grønland sattes en provst. Loven sagde ganske vist, at der skulde være „en eller to provster". Men man nøjedes indtil videre med én. Han skulde bl. a. sammenkalde lovlige præstekonventer, skiftevis i Syd- og Nordgrønland, som skulde være organer for kirkens og skolens interesser. Den gamle tanke om indfødte præster sattes nu i system, idet det bestemtes, at to af hvert hold dimittender fra seminariet i Godthaab kunde, forsaavidt de egnede sig dertil, nedsendes til Danmark til videre uddannelse med ordination som maal. De indfødte præster deltes i to klasser, hvad lønspørgsmaalet angaar. „Ordinerede overkateketer" lønnes med 1000 kr. aarlig, stigende til 1500. De har udsigt til forfremmelse til „indfødte førstepræster", saafremt de egner sig dertil, og lønnes som saadanne med 1200 kr., stigende til 1800. Men udenfor lønspørgsmaalet er de stillet lige med danske præster. —

Baade undervisningen og forplejningen paa seminariet forbedredes noget. I alt fald gik eleverne nu ikke og sultede saa meget som tidligere. Det var dog særlig med hensyn til undervisningen, at reformerne mærkedes. De af Samuel Kleinschmidt i sin tid udarbejdede lærebøger, som længe havde været utidssvarende, afskaffedes, og før de erstattedes af nye, var det en travl tid for eleverne, idet disse maatte nedskrive alt, hvad de skulde lære. Alligevel var det en dejlig tid for de unge seminarister — idet man trods „smaasulten" kunde mærke, at der arbejdedes for fremskridt, og at man selv var med i dette arbejde.

For skolevæsenet blev der ogsaa gjort noget. Der indførtes nogen lønforbedring for kateketerne. Før 1905 var lønnen til disse noget tilfældigt ordnet. Seminarieuddannede fik omkring 200 kr. aarlig. Nu fik de fra 240 til 420. Men for andre lærere var lønnen stadig lille. Tidligere tog man saadanne, som formentlig egnede sig til lærergærningen, og gav dem et mindre aarligt honorar. Men da de ingen uddannelse havde, gik det ikke godt med deres skolearbejde. For at raade bod herpaa, oprettedes der nu kateketskoler baade i Syd- og Nordgrønland, hvor eleverne gennemgik et 2-aarigt kursus i de fag, hvori der undervises i børneskolen, og hvori de altsaa selv skulde undervise. Efter endt uddannelse ansattes de som regel paa mindre pladser.

I børneskolen normeredes følgende fag: religion, læsning, skrivning, regning, historie, geografi, naturkundskab og sang. Denne ordning skulde føres ud i livet uden skolepligt eller bøder for udeblivelse. Foreløbig var der heller ikke trang til noget saadant, da forældrene som regel syntes, at det var deres pligt at sende deres børn i skole.

Nu blev der ligeledes fastsat en bestemt plan for bopladsernes forsyning med lokaler til gudstjeneste og skole, i forhold til befolkningstallet. Bopladser med under 60 beboere skulde ingen særlig bygning have, men gudstjeneste og undervisning skulde foregaa i kateketens hus, hvorfor der bevilgedes ham „byggehjælp". Bopladser paa mellem 60 og 100 indbyggere skulde forsynes med saakaldt „skolekapel" ɔ: en mindre bygning, der kunde benyttes baade som skole og kirke. Endelig skulde bopladser med over 100 beboere have baade skole og kapel eller kirke.

Denne ordning, som nu efterhaanden udførtes i livet, fik en ikke ringe betydning for det grønlandske folk.

Den var rimeligvis medvirkende aarsag til den kristelig-nationale bevægelse, som nogle aar efter rejste sig. Bevægelsen mærkedes ogsaa blandt eleverne paa Godthaabs seminarium. Det var fra den ungdom, at „peqatigîngniat"-tanken udgik, idet stifteren af den aandelige bevægelse, xylograf *Steffen Møller,* arbejdede med tanken om „peqatigîngniat-samfund" i forening med en af de unge elever paa seminariet, hvilken sidste dog trak sig tilbage, da han var uenig med hensyn til den maade, hvorpaa bevægelsen kom til udtryk i offentligheden.

Da man nu havde fejet noget for sin egen dør, begyndte man at rette kritiken mod monopolhandelens administration af de grønlandske anliggender. Man stillede krav om adskillelse mellem handel og administration.

Tanken herom var ikke ny. Allerede kommissionen af 1835 berørte spørgsmaalet om en saadan adskillelse. Og ved kommissionssamlingen af 1851 gjordes sagen ligefrem til genstand for drøftelse. Anledningen var bl. a. den, at inspektør *Fasting* i „Berlingske Tidende" gjorde sig til talsmand for, at der skulde ansættes en guvernør i Grønland med et guvernementsraad bestaaende af inspektørerne, der da kun skulde være handelens tilsynsførende, samt missionærer og læger. De skulde saa arbejde uafhængigt af monopolhandelen. Men kommissionen fraraadede en saadan adskillelse af handel og administration i Grønland ud fra den begrundelse, at det vilde være uheldigt at have to autoriteter i landet, idet de mentes let at kunne komme til at modarbejde hinanden.

Men tanken fik atter liv, da *Rink,* der i kommissionen af 1851 fraraadede adskillelse mellem handel og administration, som direktør for den kgl. grønlandske han-

del efterhaanden begyndte at arbejde hen til en saadan. Han fik oprettet den saakaldte „permanente kommission", bestaaende af forhenværende eller permitterede grønlandske embedsmænd. De sammentraadte hvert aar for som mellemled mellem indenrigsministeriet og inspektørerne at behandle sager vedrørende Grønland. Imidlertid rejste der sig en alvorlig strid om spørgsmaalet, hvorefter Rink „frivilligt" maatte gaa af som direktør. Og dermed døde tanken om adskillelse mellem de to autoriteter ganske stille hen. —

Nu kom kritiken altsaa og krævede med stor styrke, at handel og administration skulde adskilles. Den fik stor tilslutning i Danmark. Her krævede man ogsaa adskillelse mellem handelens administrative ledelse og dens rent handelsmæssige førelse. Tilskyndet ved hele denne kritiske bevægelse blev der nedsat en kommission, der i den 1906 udgivne „grønne betænkning" gav en saadan kritik af handelens førelse, at der endog blev sat en retslig undersøgelse igang mod handelens daværende direktør, der dog blev frifundet.

I disse bevægede aar udarbejdedes der et lovforslag, i hvilken anledning inspektørerne tilbragte adskillige vintre i Danmark. Endelig 27. maj 1908 traadte loven i kraft. Den accepterede i princippet en adskillelse af administration og handel, idet der blev ansat en administrerende direktør og en handelschef, begge med arbejdssted i København. Forretningsfordelingen imellem dem ordnedes senere ved kongelig anordning, men da de praktiske resultater af denne adskillelse ikke svarede til forventningerne, blev alle handelens administrationsgrene, oven i købet tilligemed kirke- og skolevæsenet, som hidtil havde været holdt helt udenfor diskussionen, ved lov af 2. juni 1912 forenet under én direktør. Og med ét slag var alle adskillelsestanker sat ud af spillet.

Men administrationen af de grønlandske anliggender førtes ud i livet ved kongelige anordninger paa grundlag af loven af 1908. Herefter blev forstanderskaberne ophævet. Og deres funktioner henlagdes dels under lands- og kommuneraad, dels under de „blandede domstole".

Grønland inddeltes i administrativ henseende i kommunedistrikter og i landsraadskredse.

Til kommuneraadet henlagdes udgivelse af understøttelse og fattighjælp, udarbejdelse af repartitionslister samt ordningen af arveforhold blandt den grønlandske befolkning. Kommuneraadene skulde samtidig som politimyndighed opretholde den offentlige orden efter hidtil gældende vedtægter, ligesom de fik ret til at lave saadanne vedtægter indenfor kommunen, som inspektørerne kunde approbere.

Til kommuneraadenes administration oprettedes der kommunekasser af de i sin tid til forstanderskabernes raadighed oprettede kolonikassers midler, idet disse kasser nu blev ophævet.

Landsraadet skulde afholde aarlige møder med inspektøren som formand, og dér forhandle om saadanne sager, som myndighederne i Danmark fremsendte til forhandling. Det havde ogsaa ret til at foreslaa vedtægter, der gjaldt hele landsdelen, ligesom de skulde kunne beskæftige sig med saadanne foranstaltninger og indretninger, der sigtede til almenvellet.

Retsplejen lagdes ind under den for hvert kolonidistrikt oprettede „blandede domstol", der sammensattes af embedsmænd og kommunernes formænd.

Denne nyordning med kommune- og landsraad betragtedes af mange som et tilbageskridt, idet den ikke alene udelukkede de *danske* embedsmænd fra at kunne beskæftige sig med og faa indflydelse paa de grønlandske anliggender, men endog de *grønlandske:* præsterne og overkateketerne.

For at raade bod herpaa oprettedes der kredsmøder for hvert kolonidistrikt, bestaaende af alle distriktets embedsmænd, som med inspektøren som formand afholdt møder, naar der var sager at forhandle enten vedrørende deres egne tjenesteforhold eller andre grønlandske anliggender. —

Men der blev mere og mere utilfredshed med den maade, paa hvilken sagerne blev behandlet, idet de behandledes hver for sig af de to parter: Grønlændere og danske, i stedet for at man burde forene kræfterne. Med hensyn til samarbejdet blev forholdene ikke bedre end i forstanderskabernes tid. Parterne stod nu endog skarpere end før. Og det gik med sagerne i landsraadene, saadan som styrelsen og inspektørerne vilde have det.

Endelig blev sundhedsvæsenet ordnet noget bedre end før paa grundlag af et af indenrigsministeriet nedsat udvalgs forslag af 31. januar 1911. Herefter forsynedes Grønland efterhaanden med læger ved de fleste kolonier. Samtidig hermed ordnedes jordemodervæsenet, saaledes at der aabnedes lettere adgang til fødselshjælp end tidligere.

Efter disse reformer og ændringer blev der foreløbig ro om det grønlandske spørgsmaal.

Imidlertid gik det tilbage med sælfangsten med rivende fart. Tilsidst svigtede den fuldstændig i Sydgrønland. Og hvis ikke fiskeriet i tide var bleven ophjulpet, vilde det have været katastrofalt for den sydgrønlandske befolkning.

Da sælfangsten begyndte at svigte, vilde de danske embedsmænd ikke ret tro det. Selv indfødte tjenestemænd med de gamle grønlandske præster i spidsen sagde, at det var bare dovenskab af Grønlænderne, naar

de ikke fangede saa meget som før. Men det var alvor. Nu fortælles der fra Østgrønland, at i „gamle dage" kom klapmydsen dér med storisen i saa stor mængde, at isens overflade „synede sort" ɔ: var næsten dækket af disse dyr. Nu er det kun skrotterne, man sér paa storisen, naar den kommer. Det er Nordmændenes rovdrift, vi har at takke herfor!

Og det er paaskønnelsesværdigt af styrelsen, at den i tide havde forebygget en katastrofe for Sydgrønland. Men styrelsen alene med den tunge og langsomt arbejdende forretningsgang havde ikke kunnet præstere det kunststykke at ophjælpe fiskeriet i Sydgrønland saadan som det blev, hvis den ikke havde haft den rette mand til konsulent i fiskerisager. Skønt jeg ikke holder af at nævne navne blandt de til styrelsen knyttede mænd, gør jeg her en undtagelse med hensyn til professor *Adolf Jensen.* Han var med som fører paa „Tjalfe"-ekspeditionen 1909. Siden har han som styrelsens konsulent været utrættelig i at lægge alt til rette med hensyn til fiskeriets ophjælpning og drift, saa at det nu blev hovednæringsvej for Sydgrønland, da sælfangsten svigtede.

Til erstatning for den svigtede sælfangst har man ogsaa indført faareavl i Sydgrønland, hvilket nu har stor betydning for ikke faa sydgrønlandske familier. Men faareavlen er i sin vorden. Og fremtiden vil vise, hvor stor betydning den kan have for Grønland. Men det vakte utilfredshed blandt faareavlerne, da styrelsen altfor hurtigt tog deres produkter med ind under monopolhandelen.

Foruden faareavl har man ogsaa oprettet et rævestutteri ved Godthaab. Skønt der efterhaanden er anvendt store bekostninger paa dette foretagende, synes det at have ringe udsigter med hensyn til dets betydning for Grønland. —

Mens man henvendte sin opmærksomhed paa afhjælpning af Sydgrønlands fiskeri, blev Nordgrønland stedmoderligt behandlet. Ganske vist tog man sig af helleflynderfiskeriet og hvalrosfangsten ved Agto i Egedesminde distrikt. Og for 20 aar siden var der færøiske fiskere i Jakobshavn. Jakobshavnerne var da allerede begyndt at forsøge fiskeri med langliner. Af Færingerne fik de bekræftelse paa rentabiliteten af denne fiskemetode. Og fra da af benytter man sig udelukkende af langliner til fangsten af hellefisk. Men bortset herfra kan man godt sige, at Nordgrønland hidtil er blevet stedmoderligt behandlet med hensyn til erhvervslivets ophjælpning, skønt ogsaa her sælfangsten er begyndt at gaa tilbage i betænkelig grad.

Alt som sælfangsten er gaaet tilbage, er sælfangerne bleven mere og mere tilbøjelige til, hvad der er ganske naturligt, ikke at sælge deres skindprodukter til handelen, der som bekendt kun gav en lille pris for skind. De begyndte i stedet at sælge dem til fastansatte og opnaaede derved en højere pris. Og de fastansatte *maatte* købe dem, da de ellers kom til at mangle skindtøj. Under disse forhold, der naturligvis stærkt fordyrede levefoden, har det været en betydelig hjælp for de i tjeneste staaende indfødte, at styrelsen i forbindelse med lønningsloven for statens tjenestemænd af 12. septbr. 1919 forhøjede de grønlandske tjenestemænds lønninger. Baade seminarieuddannede kateketer og handelens fastansatte haandværkere lønnes herefter med fra 400 til 800 kr. aarlig. Ogsaa de indfødte præster fik lønforbedring. Ganske vist *ikke* saaledes som lektor *Sophie Petersen* skriver i sin bog „Grønland i Hverdag og

Fest", at „indfødte præster er ligestillet med de danske ogsaa i lønspørgsmaalet". De indfødte præsters løn er 50 % mindre end de danskes. Men skønt forbedringen saaledes ikke kan siges at være stor, mærkedes det dog, at den har været en paakrævet hjælp i præsternes som i de andre fastansatte indfødtes økonomiske stilling.

Men her begik man den uretfærdighed at lønne de indfødte udstedsbestyrere paa samme maade som koloniens haandværkere og vandbærere. Udstedsbestyrerne er ansat ved mindre handelsstationer (filialer af kolonierne). Som saadanne skal de varetage saavel udhandling af europæiske varer som indhandling af grønlandske produkter. Samtidig hermed er de ansvarlige for bygningernes vedligeholdelse og varebeholdningerne. De er altsaa stillet overfor et ikke ringe ansvar. Og naar man tager et udsted som Rodebay (Jakobshavns kolonidistrikt) til eksempel, har man et billede af forholdets uretfærdighed. 1915 indhandledes der her for 3409 kr. 69 øre og udhandledes for 6212 kr. 38 øre. Den samlede handelsomsætning var saaledes ikke ubetydelig. Som stedets bestyrer fungerede en forhenværende sælfanger, honorarlønnet med 3 à 400 kr. om aaret. Senere bestyredes stedet af en fastansat ung mand med en løn af 400 kr. aarlig. Og da han kom i gæld, erstattedes han med en dansk haandværker, der lønnedes med 3000 kr. Det var dog en forskel!

Følgen bliver for de sletlønnede udstedsbestyrere, at de kommer i gæld, naar de ikke er ganske særlig paapasselige. Og derefter gaar de tilbage til deres gamle stilling ved kolonierne, hvor de saa skal afbetale deres gæld af deres smaa lønninger. Selv fangere, der var bleven antaget for et lille honorar, fik paalæg om at tilbagebetale af deres fangst, naar de blev afskediget paa grund af stiftet gæld.

Og saa siger man, at Grønlænderne ikke kan klare sig i en selvstændig stilling. Saa bliver de erstattet af danske, der lønnes 8 gange saa højt som de! Det er en daarlig sparsommelighed! De smaa stillinger bør forbeholdes indfødte. Og de grønlandske udstedsbestyrere bør lønnes saa højt, at de kan klare sig, og at de ikke skal komme i fristelse med hensyn til de betroede varer — ved at gaa og smaasulte mellem spisevarer!

Saa var tiden inde til, at de grønlandske love skulde revideres. Der blev da sammenkaldt et udvalg i 1920—21, bestaaende af tjenestemænd i aktiv tjeneste i Grønland samt nogle, der paa en eller anden maade var knyttede til landet.

Arbejdsplanen for udvalget var lagt saaledes tilrette, at man uden at røre ved pengespørgsmaalet skulde søge at sætte maal for det fremtidige arbejde i Grønland, og at man skulde finde vejen, ad hvilke man skulde kunne naa de tilsigtede maal. Udvalget var meget uenigt paa mange punkter, hvorfor den danske rigsdag sendte en delegation op til Grønland, som skulde se tingene paa nært hold. Endelig blev der udarbejdet et lovforslag paa grundlag af udvalgets betænkning. Loven blev vedtaget 18. april 1925. De væsentligste forandringer skete indenfor den grønlandske administration og skolevæsenet.

Herefter kom inspektørerne til at hedde landsfogeder og skulde have samme uddannelse som dommere i Danmark. Denne uddannelse var ikke krævet tidligere for at beklæde inspektørembedet.

Endvidere bestemtes det, at der saavel til landsraadssom til kommuneraadsmedlemmer kan vælges baade

Grønlændere og Danske. For de sidstes vedkommende dog kun forsaavidt de har været i Grønland 2 aar.

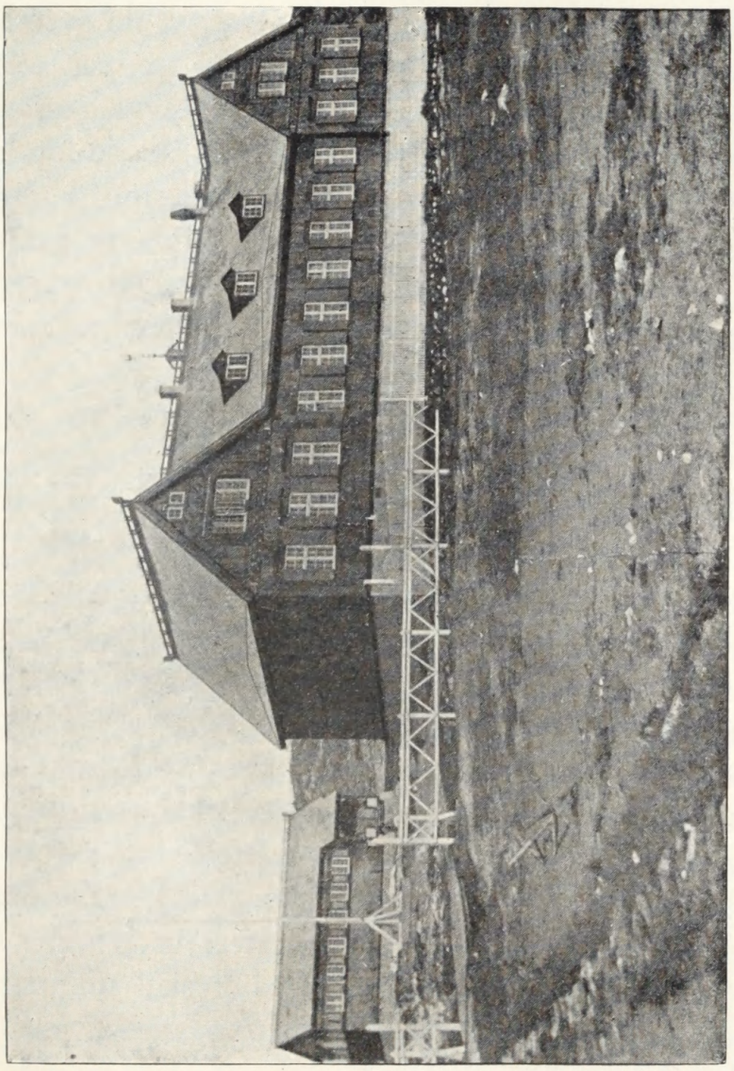
Foruden landsraad og kommuneraad oprettedes der et sysselraad for hvert kolonidistrikt, sammensat af distriktets landsraadsmedlem og kommuneraadsformænd samt tjenestemænd, der staar under de danske love, dog saaledes, at der bliver et lige stort antal danske og indfødte medlemmer. Det sidste kan dog ikke praktiseres for de smaa koloniers vedkommende, f. eks. Christianshaab, hvor der normalt kun findes ét dansk medlem. Til sysselraadet henlagdes alle de sager, der angaar hele kolonidistriktet, ogsaa med hensyn til retsplejen. Foruden de i forvejen bestaaende kasser oprettedes der en sysselkasse af landskassens midler. Afgiften til de grønlandske kasser fordeles nu efter den regel: kommunekassen 50 %, sysselkassen 25 %, landskassen 15 % og fælleskassen 10 %. —

Med hensyn til skolevæsenet omdannedes seminarieundervisningen til 4-aarig i stedet for 6-aarig og inddeltes i to-aarige klasser, reallinie og theologisk-pædagogisk linie.

Der skal oprettes 4 efterskoler, 2 i hver landsdel med danske førstelærere. Efterskolekursus varer 2 aar, og efterskoleeksamen giver adgang til seminariets realklasse.

Det er meningen med denne ordning, at „realisterne" kan ansættes i handelens og administrationens tjeneste. Og landsfogden har ret til at indstille saadanne, som agter at indtræde i handelens tjeneste, til en videre uddannelse i Danmark, som berettiger dem til assistentstillinger i Grønland. Endvidere er det meningen, at den bedre uddannelse paa seminariets theologisk-pædagogiske linie skal komme børneskolen tilgode, idet der her skal lægges vægt paa danskundervisningen, hvilket ønskes af befolkningen selv.

En helt ny stilling sætter loven i udsigt. Det bestemtes nemlig, at der skal ansættes en skoleinspektør i Grønland. Denne bestemmelse hviler paa erfaringen fra

Seminariet i Godthaab.

Alaska, hvor ansættelse af en skoleinspektør har haft gavnlig virkning som samlingspunkt under de forskellige religiøse modsætninger. Men i Grønland savnes en saadan forudsætning for oprettelse af et skoleinspektørembede.

Dermed er ikke sagt, at der ikke tiltrænges et effektivt tilsyn med det grønlandske skolevæsen. Skolen er og har altid været under ledelse af præsterne, det vil sige danske præster indtil 1905. Men som andetsteds bemærket var denne ledelse ikke saa stram. Ofte fik de nyantagne „lærere" til mindre pladser, mænd uden nogen uddannelse, ikke anden besked end den, at de var „antaget". Saa stod de dér uden at vide, hvordan de skulde bære sig ad med at undervise børn. Men da de indfødte præster kom med i skolens ledelse, blev der langt nærmere samarbejde mellem præster og kateketer, hvilket var ganske naturligt, idet de indfødte præster var indforstaaet med, at det gjaldt deres eget samfunds interesser. Men alligevel tiltrænges der stadig et effektivt tilsyn. Det var bl. a. ogsaa dette tilsyn, som tilsigtedes med provstestillingens oprettelse. Men dér kan det kun føres, saafremt der er to selvstændige provster, frit stillet med hensyn til rejserne. Men naar man nu alligevel holder paa én provst, saa vil skoleinspektørens tilsyn blive paakrævet, da én provst ikke kan føre et effektivt tilsyn med hele det udstrakte lands skolevæsen. —

Hvordan loven kommer til at virke paa det grønlandske samfund, vil tiden vise. Tanken med omordningen af seminariet og efterskolernes oprettelse har i hvert tilfælde været den, at det væsentligst skal komme børneskolen tilgode, idet Grønland herefter utvivlsomt faar bedre udrustede lærerkræfter. Og her skal man særlig lægge mærke til, at der lægges mere og mere vægt paa danskundervisning i skolerne.

Nu kommer vi til det nærliggende spørgsmaal: hvordan gaar det nu med befolkningen efter alle disse administrative foretagender?

Ja, der er unægteligt sket en ikke ringe fremgang i Grønland siden aarhundredskiftet baade i aandelig og materiel henseende. Her skal det dog straks bemærkes, at de nordligste kolonier, Umánaq og Upernivik, er forholdsvis uberørte deraf endnu. Jeg rejste forrige sommer med motorskonnerten fra Upernivik. En af besætningen, som har sin slægt ved Egedesminde og som havde besøgt hjemstedet, fortalte den øvrige besætning om sine indtryk og oplevelser. Han havde oven i købet været i Holsteinsborg og set fiskehenkogningsfabrikken. Tilsidst samlede han sit indtryk i de ord: *„imaqa sôrdlo qavdlunât nunarssuat"* >: det er maaske ligesom Danskernes store land! Ja, der *er* virkelig ogsaa sket forandringer til det gode!

Skoleundervisningen er nu langt bedre end før, skønt den endnu ikke kan siges at være mønsterværdig. Det mangler der meget i endnu. Men de resultater, der er naaet, opmuntrer til fortsat arbejde. Vi har jo ogsaa bedre arbejdsplads og bedre arbejdsmateriale end før. Den nuværende styrelse har æren for den imødekommenhed, der er vist med hensyn til vore ønsker om skoler og kapeller. Naar jeg ovenfor siger, at Umánaq og Upernivik er forholdsvis uberørte, da mener jeg med hensyn til den almindelige bevægelse i selve befolkningen. Disse kolonier betænkes nemlig ligesaa meget som det øvrige Grønland med hensyn til forsyningen med offentlige bygninger.

Og med hensyn til det almindelige oplysningsarbejde blandt ungdommen og den øvrige voksne befolkning, da kan man sige, at her arbejdes der i en saadan grad, at man ikke havde drømt om det for 20 aar siden. Her bliver der lagt mere og mere vægt paa samarbejde mellem Danske og Grønlændere. Flere steder ser man, at læger og kolonibestyrere holder foredrag for befolkningen. Man tror ikke mere, at det kun er præsterne, der skal

tale til folket! Denne imødekommenhed fra de danskes side er meget kærkommen. Det er jo ingen nem sag at finde gode foredragsholdere i Grønland.

Her fik vi ogsaa en god hjælp med hensyn til valg af foredragsemner, da et af rigsdagsdelegationens medlemmer hvert aar sender os bøger til laans. Disse bøger har ikke alene gjort gavn som læsning for dem, der forstaar dansk, men kommer ogsaa befolkningen tilgode som foredragsemner, naar de handler om verdenshistoriske personligheder og lignende.

Bevægelsen „peqatigîngniat", det betyder: virksomt samfund — en slags indre-missions bevægelse — har haft stor tilslutning i begyndelsen. Den kom senere i stagnation paa grund af mangel paa den rette forstaaelse hos præster og kateketer. Men den har haft en ikke ringe betydning for det grønlandske samfund, idet den i grunden tilsigter national vækkelse paa kristeligt grundlag. Og vi, som rejser meget, mærker dette, at hvor der er peqatigîngniat-samfund, dér er der altid mere interesse og modtagelighed for det almindelige oplysningsarbejde.

Disse foredrag og møder foregaar ikke alene i skolelokalerne. Der er efterhaanden bygget forsamlingshuse ved flere af kolonierne. Ganske vist for en stor del ved hjælp af frivillig indsamling hernede i Danmark — men dog ogsaa undertiden ved indsamling, der foregaar udelukkende i Grønland. Saaledes er forsamlingshuset i Jakobshavn med plads til 200 mennesker rejst ved indsamling i landet selv.

Grønlænderen er af naturen tilbageholden. Han blander sig nødig i andres sager, undtagen naar han er gal i hovedet paa de andre. Og det sker i reglen gennem hentydninger og „indirekte sandheder". Der skal derfor takt

og udholdenhed til i begyndelsen for at lede møderne, at det ikke skal udarte til indbyrdes skænderi, da man let bliver tilbøjelig til ved diskussioner at sige „indirekte sandheder" til hverandre. Men det varer ikke længe, før det forstaas, at man kan godt slaa i bordet for en sag uden at mene noget personligt med det. —

Virkningen af den aandelige bevægelse mærkes ogsaa paa det materielle og økonomiske omraade.

Verdenskrigens uheldige virkninger har vi ogsaa følt i Grønland. Bl. a. ved rationering og fordyrelse af butiksvarer. Det var derfor en økonomisk lettelse for befolkningen, da styrelsen forhøjede indhandlingspriserne paa de grønlandske produkter. Samtidig hermed sattes prisen paa butiksvarer i en aarligt svingende bevægelse, saaledes at den retter sig efter priserne paa verdensmarkedet. Saaledes betaler vi nu den samme pris for butiksvarer i Grønland som man betaler hernede i Danmark. Det blev altsaa gennemgaaende prisnedsættelse for Grønlands vedkommende.

Paa den maade fik befolkningen flere penge mellem hænder. Og de benyttes væsentligst til anskaffelse af byggemateriale og fangstredskaber. Samtidig hermed er der aabnet adgang til at skaffe sig bygningsmaterialier ved laan, først af landskassen, senere af sysselkassen, paa fordelagtige tilbagebetalingsvilkaar. Derfor er der begyndt bygning af træhuse i et tempo, som man aldrig før har set i Grønland. Det var jo mangel paa kontanter, der tidligere nødte befolkningen til væsentligst at bruge tørv som byggemateriale. Til at begynde med byggede man ét-værelses huse. Men efterhaanden indser man hensigtsmæssigheden af to-værelsers huse med køkken. Og de, som har raad dertil, gaar nu over til at bygge saadanne huse. Og sysselraadet opmuntrer nu til den sidst-

nævnte byggemaade, fordi den er sundere, ved at slaa til lyd for sin villighed til at bevilge *færre* men *større* laan. Og de gamle „jordhuse" er nu snart forsvunden ved de større bopladser. Ja, sine steder er der ligefrem kapløb paa husbygningens omraade.

Styrelsen ligger heller ikke paa den lade side paa dette punkt. Foruden skole- og kapelbyggeri, som allerede er omtalt, rejses der nye butikker og pakhuse. Gamle bygninger repareres. Nye store fiskerensningshuse opføres, særlig i Sydgrønland, saa kolonierne tager sig imponerende ud, naar man drejer om havnenæsset og faar udsigt over dem.

Og hvad sundhedsvæsenet angaar, da bygger man i den senere tid ret anselige sygehuse med plads for tuberkuløse patienter, saa der er haab om, at den „Grønlands svøbe", som tuberkulosen er, kan blive bekæmpet paa en virksommere maade end før. Det er ogsaa for at bekæmpe denne sygdom, at børnesanatorierne i Sukkertoppen og Umánaq blev opført — bekostet ved private midler, indsamlet her i Danmark. Det er nemlig meningen, at børn, der er disponeret for tuberkulose, skal kunne faa ophold paa disse sanatorier under sunde og betryggende forhold.

I forbindelse med de i den senere tid gjorte fremskridt i Grønland skal her nævnes noget, som er af den allerstørste betydning for landets gamle, nemlig indførelsen af *alderdomsunderstøttelse*. Det er en gave fra det danske folk til den grønlandske befolkning, idet det dertil fornødne beløb bevilges paa de aarlige finanslove. I stedet for at være henvist til savn og mangel bliver nu de gamle indfødte, som har „kendt bedre dage", sat istand til at have penge mellem hænder. Penge, som de kan betragte som deres egne! Det letter tilværelsen for dem i deres alderdom. Og naar vi som præster berejser vore di-

strikter, træffer vi gamle folk, som fortæller om, hvor kærkommen den gave har været for dem. De ender altid deres fortællinger med at bede os bringe deres tak videre. Hvis dette bliver trykt, bedes læserne modtage de gamles tak fra Grønland! —

Endelig skal her endnu nævnes de nye radiotelegrafstationer ved Julianehaab, Godthaab og Godhavn. Men dette er endnu saa nyt. Fremtiden vil vise, hvor megen nytte disse stationer vil komme til at gøre for det grønlandske samfund.

Alle disse kulturelle fremskridt er glædelige, saa meget mere som de kommer i føling med befolkningens aandelige opvaagning. Men desværre gaar vi en meget alvorlig tid imøde.

Sælfangsten er, som omtalt, i Sydgrønland gaaet over fra at være hovedlivsbetingelse til at blive et ubetydeligt bierhverv. Men ogsaa for Nordgrønlands vedkommende er den i stærk tilbagegang, og hvis det fremdeles gaar som nu for øjeblikket, vil den ogsaa dér inden altfor længe blive et bierhverv. I Jakobshavn er fiskeriet nu hovedlivsbetingelsen, takket være Isfjordens rigdom paa hellefisk. Og hvis de andre kolonier i Diskobugt havde de samme gode betingelser som Jakobshavn, vilde man ogsaa dér utvivlsomt være gaaet over til fiskeriet. Endnu hænger man imidlertid fast ved den svigtende sælfangst. Og hvis den danske hvalfangerekspedition ikke havde forsynet kolonierne Egedesminde og Godhavn med hvalkød, der bliver benyttet baade til menneskeføde og til hundefoder, vilde det have set slemt ud for de to kolonier.

Nu begynder sommerfangsten ogsaa at gaa tilbage i betænkelig grad for Umánaq's og Uperniviks vedkom-

mende. Det er vinterfangsten, som endnu giver udbytte ved disse to steder, skønt ikke saa meget som før. Og det er de to kolonidistrikter, som endnu forsyner Grønland med klædeskind — det vil sige af vinterfangsten.

For at bøde paa savnet af sælfangsten blev dansk hvalfangst sat i gang for nogle aar siden. Men Nordmændene har atter her været paa færde. De har drevet hvalfangst i de grønlandske farvande med moderne redskaber og med skibe, hvori der er indrettet trankogeri. Og denne rovdrift har nu udtyndet hvalbestanden saa stærkt, at det danske hvalfangerskib har haft svært ved at fange hvaler forrige sommer (1928). Og det gjorde de norske hvalfangere tiltrods for, at de selv — hvis oplysningerne staar til troende — freder hvalerne ved den norske kyst, fordi de paa visse tider af aaret driver silden ind til kysten.

En anden slags hvalfangst, nemlig af hvidhvaler (de saakaldte „hvidfisk"), er nu forsøgt i Sukkertoppens og Uperniviks distrikter. Disse forsøg har dog kun lokal betydning og vil utvivlsomt ikke faa nogen almen betydning heller i fremtiden. —

Aarsagen til sommerfangstens svigten i Nordgrønland maa søges i de pattedyrædende hvalers efterstræbelser af den sortsidede sæl. Disse hvaler, spækhuggerne, strejfede tidligere den grønlandske kyst saaledes, at man ikke mærkede ret meget til deres efterstræben af sælerne, fordi de levede i overflod ved at gøre angreb paa hvalerne. Men da nu hvalerne er bleven saa faa, søger spækhuggerne ind i fjordene for at finde føde og strejfer langs kysterne hele sommeren. Og naar sortsidetrækket kommer i forsommeren, følger disse rovdyr efter og jager den største del af sortsiderne paa flugt. Herved bliver den grønlandske kajakfanger henvist til at konkurrere med spækhuggerne om de faa sæler, der bliver tilbage.

Den i sig selv farlige kajakfangst bliver derved dobbelt farlig. Fangeren maa jo selv tage sig iagt for sine farlige konkurrenter! —

Naturen har været saa ubarmhjærtig i de senere aar, at der ikke mere bliver vinter i Nordgrønland. Der har været mildvinter-perioder tidligere. Men den periode, vi nu er inde i, varer betænkeligt længe. Siden 1922 har der ikke været fast is i Diskobugt! Med andre ord: der har ikke været islæg i det meste af Nordgrønland. Og det er dette forhold, der foraarsager vinterfangstens svigten i de sydligere distrikter i Nordgrønland. Og naar der ingen is er, saa har befolkningen ingen lejlighed hverken til sælfangst eller fiskeri. Og dette kan sammenlignes med arbejdsløsheden i Danmark. Men Grønlænderen er værre stillet end den arbejdsløse arbejder. Denne faar arbejdsløshedsunderstøttelse — det faar Grønlænderen ikke.

Erfaringen viser, at havtorsken periodisk kommer ind i de grønlandske fjorde. Den har været inde i fjordene omkring 1880, men forsvandt siden igen. Nu er den der paany. Sidste sommer (1928) kom den helt op til Diskobugten — ind i Christianshaabs distrikt. Men hvis den nu forsvinder igen! Hvad saa? Det maa fremtiden vise!

Monopolhandelen giver aarligt store underskud, der dog dækkes af kryolitafgiften fra Ivigtût.

Ja, det er, som om alting har sammensvoret sig om at gøre tilværelsen saa vanskelig som muligt for den grønlandske befolkning. Livet i det nye Grønland — i „Grønland, som det nu er blevet" — med alle de kulturelle fremskridt, der er indtraadt, er saa alvorlig vanskeligt stillet, at der maa arbejdes med alle kræfter igang for at løse fremtidens problemer.

IV. FREMTIDSPROBLEMER

I foregaaende afsnit er forholdene i Grønland skildret saa alvorlige, som de nu er blevet. Det er derfor nødvendigt at tænke alvorligt paa fremtiden — og at paabegynde et planmæssigt arbejde for at løse dens problemer tilfredsstillende for Grønlænderne.

Men naar man skal tale om fremtidsmuligheder for Grønlænderne, kan man ikke undgaa at berøre monopolhandelen. Forholdet er nu engang et saadant, at man ikke kan tale om det ene uden at komme ind paa det andet. Og dette statsmonopol i Grønland er et stort spørgsmaal, som det er meget vanskeligt at løse tilfredsstillende for den indfødte befolkning. Alle de kommissioner, der har haft lejlighed til at beskæftige sig med de grønlandske spørgsmaal, er som regel kørt fast i monopolspørgsmaalet. Monopolets ophævelse er altid bleven fraraadet af hensyn til den grønlandske befolkning. Samtidig hermed plejer man dog at sige, at det ikke maa vare ved til evighed. Her kører man fast. Og vi har hidtil ikke set noget planmæssigt arbejde henimod monopolets afskaffelse.

I forbindelse med monopolets ophævelse bør man tænke paa to ting. For det første *at selvstændiggøre den indfødte befolkning.* For det andet *afskaffelse af statens monopolhandel langsomt indefra,* ikke udefra.

For at selvstændiggøre den grønlandske befolkning er det nødvendigt at blive ved med at lukke landet for ethvert eventyrligt foretagende. Og det er *Danmarks pligt at holde Grønland lukket for saadant.* Danmark har jo

frivilligt forpligtet sig til at varetage den grønlandske befolknings interesser fra det øjeblik, da det tog handelen paa Grønland i sin haand og monopoliserede den. Der var frihandel i Grønland, da *Hans Egede* kom til landet; der dreves frihandel mellem de hollandske hvalfangere og Grønlænderne. Hollænderne kom op til Grønland hver sommer. De modtog de indfødtes produkter, som de byttede med varer, Grønlænderne satte pris paa. Saa kom de danske derop og begyndte at arbejde paa at faa eneret til at føre handelen. Hollænderne satte sig derimod, men tilsidst opgav de konkurrencen. Den danske stat drev mission samtidig med handelen. Man respekterede ikke det bestaaende grønlandske samfunds grundlag, der hvilede paa hedenske forestillinger. Og da Grønlænderne tog imod kristendommen, faldt dette samfundsgrundlag sammen. Der maatte nu bygges et andet op, saa sandt som et folk ikke kan leve uden samfundsordning. Men de danske bekymrede sig ikke herom. Fra de indfødtes side forekom der enkelte tilløb henimod national rejsning, hvilke dog paa grund af tidens uforstand blev undertrykt. Derefter sank den grønlandske befolkning saa dybt, at den ikke mere tænkte paa at ordne sine egne sager selv. Endelig efter ca. 150 aars forløb indsaa Danmark sit fejlgreb med hensyn til det grønlandske samfunds styrelse og tilbød Grønlænderne samarbejde for at opbygge en samfundsordning ved hjælp af de grønlandske forstanderskaber. Det er altsaa bevisligt, at Danmark har forpligtelser overfor det grønlandske folk. Det har taget det frie folk under sit formynderskab. Og det *maa* gøre det selvstændigt igen.

Det er ogsaa sikkert, at Danmark har gjort noget i retning af selvstændiggørelse af den grønlandske befolkning. Men det er gaaet altfor langsomt, da der har mang-

let et planmæssigt arbejde. Og hvad der hidtil er foretaget i denne retning bærer præget af *nødhjælp*.

For at vise hvad der hidtil er gjort for at selvstændiggøre befolkningen baade i aandelig og materiel henseende tages her de historiske fakta frem i rækkefølge.

Allerede *Hans Egede* indsaa, at det ikke kunde gaa med missionen, som det skulde, før man tog de i landet selv værende kræfter til hjælp. Saa begyndte man at oplære unge Grønlændere til kateketer og anbragte dem ved steder, hvor saadanne kræfter paakrævedes. Og da man indsaa manglerne ved den tilfældige „oplæring", oprettede man seminarierne, hvor unge indfødte uddannedes til kirke- og skolevæsenets tjeneste.

150 aar var gaaet, siden den danske stat tog det lille frie folk under sit formynderskab. Men under dette formynderskab blev de sociale forhold efterhaanden saa slette, at man var bleven nødt til at indføre en slags forsørgelsesvæsen. Til at begynde med var man gaaet uden om Grønlænderne. Det gik ikke. Saa blev man nødt til at tage Grønlænderne med og oprette forstanderskaberne.

Og endelig efter aarhundredskiftet gik man til at ordinere indfødte i større tal til præster og at oprette landsraad og kommuneraad. Samtidig blev man nødt til at ophjælpe fiskeriet, da sælfangsten svigtede. Og resultaterne udeblev ikke. De, som kender Grønlands historie, kan ikke nægte, at hvergang man har taget Grønlænderne med paa raad, har der altid været noget fremskridt for Grønland.

Men alle disse forholdsregler blev truffet af *nødvendighed,* ikke af lyst. Og nu maa man haabe og tro, at erfaringen tilstrækkeligt maa have lært de styrende, at Grønlænderne maa tages med paa raad i langt større ud-

strækning, end man hidtil har gjort. Og nu under den megen tale om Grønlands aabning bør styrelsen skynde sig at tage et planmæssigt arbejde op for at selvstændiggøre Grønlænderne. Der staar nemlig meget tilbage at ønske i saa henseende. —

Danmark har altsaa taget et stort ansvar paa sig ved at tage et lille frit folk i sin beskyttelse, ødelægge dets samfundsordning og tvinge det ind under sit formynderskab. Og ikke nok hermed. Danmark har gennem aarenes løb blandet saa meget blod med Grønland, at man ikke alene kan tale om Danmarks forpligtelser overfor Grønland med *historisk ret,* men ogsaa med *blodets ret.* Danmark kan altsaa ikke løbe fra denne forpligtelse uden at stemple sig selv for uærlighed. Hidtil har vi heldigvis beviser paa, at Danmark ikke vil gøre dette.

For at kunne opfylde sine forpligtelser bør Danmark ikke aabne Grønland for enhver eventyrer. Men *det lukkede land* er en torn i øjet paa monopolfjenderne. Man tror, at folk, som staar i styrelsens tjeneste, ikke kan have anden mening end den, styrelsen vil have. Det er en fejltagelse. Der er ingen mundkurv paa Grønlænderne. Men om Grønlændernes ord gør indtryk paa styrelsen er en anden sag. Det forhindrer dog ikke os i at forsvare det, vi anser for det rigtige. Der er dog ogsaa mennesker i Danmark ganske uafhængige af styrelsen, som holder paa, at Grønland bør være et lukket land endnu.

Folketingsmand C. N. Hauge, tidligere indenrigs- nu handelsminister, har skrevet en bog *„Administrationen af Grønland"*. En af de bedste bøger om Grønland. Som socialdemokrat skulde Hauge vel regnes blandt dem, der ønsker Grønlands aabning. Ikke desto mindre forsvarer han „det lukkede land" i sin omtalte bog. Han skriver: „Der er forøvrigt ikke noget særligt opsigtsvækkende

ved, at Grønland er lukket. Mange kulturstater er faktisk ogsaa lukkede for fremmede". Saa fremsætter han kendsgerninger, som man letsindigt omgaar, naar talen er om Grønland, f. eks. at man ikke kan rejse til Amerika og tage ophold dér uden at ansøge om tilladelse først, og hvordan Canada og Rusland lukker deres arktiske omraader for fremmede.

Men det maa indrømmes, at monopolmodstanderne har tildels ret, naar de siger, at Grønlænderne ikke er *frie* under „det lukkede land"s regime. Denne „ikke-frihed" føles jo baade af de grønlandske embedsmænd og af producenterne. Embedsmændene føler sig bundne, naar de ikke kan skaffe deres børn standsmæssig opdragelse. Men herom mere i en anden forbindelse. Og producenterne — i hvert tilfælde flere af dem — som ikke længere er uvidende om den megen diskussion angaaende „det lukkede land" og om landets eventuelle aabning og dens velsignelser, er bundne til at skulle modtage de priser, som monopolhandelen alene fastsætter. De tror at kunne faa højere priser for deres varer, hvis der bliver frihandel, og at de kommer til at være med til at bestemme, hvilke priser de skal have for deres varer.

Paa den anden side hævdes det, at der ingen garanti er for, at de private monopoler, som skulde afløse statsmonopolet, vilde være villige til at forhandle med Grønlænderne om, hvilke priser de skulde have for deres varer. Det er ogsaa kun paa de to nævnte punkter, at Grønlænderne føler sig bundne. Ellers er de langt bedre stillet end deres stammefrænder i Canada under *„Hudson-Bay-Compagniet"*s private monopol, hvor efter sikre oplysninger de indfødte ikke maa opholde sig ved handelsstationerne udover tre dage. Og vi venter ikke, at forholdene bliver bedre, end de nu er, hvis Grønland bliver aabnet. Derfor ønsker vi heller ikke, at dette skal ske endnu.

Naar vi holder paa, at Grønland ikke maa lukkes op endnu, da er det ikke, fordi vi tænker paa at sove „Torneroses søvn". Tanken fra Grønlændernes side er udelukkende den, at *Danmark bedre skal kunne opfylde sine forpligtelser og hjælpe Grønlænderne til at kunne udvikle sig uden forstyrrelse udefra.* Ifølge historiske fakta og den senere tids udvikling er der nemlig ingen tvivl om, at der ligger udviklingsmuligheder hos den grønlandske befolkning. Og nu er tiden inde til at opelske disse muligheder. Den alvorlige situation, hvori Grønlænderne befinder sig, vil være tilstrækkelig tilskyndelse dertil.

For at selvstændiggøre den grønlandske befolkning bør man først og fremmest foretage to ting:

1. *Individuel og intellektuel selvstændiggørelse.*
2. *Selvstændiggørelse af de i landet værende institutioner.*

1. Andetsteds har jeg omtalt, hvorledes der arbejdes i børneskolen efter aarhundredskiftet og hvordan man nu gaar frem med oplysningsarbejdet gennem foredrag for den voksne befolkning. Men man maa gaa videre endnu. Og man har længe været klar over, at der maa gaas videre frem med skoleundervisningen. Det er særligt *de reale kundskaber,* det skorter paa her. Samtidig tiltrænges det at modernisere skoleundervisningsmetoden. Det var derfor, at Udvalget af 1920—21 foreslog omlæggelse af seminarieundervisningen og oprettelse af efterskoler. Og den nye grønlandske lov af 18. april 1925 er affattet paa grundlag af dette forslag. Særligt er det bemærkelsesværdigt, at loven sætter i udsigt, at unge Grønlændere kan modtage videre uddannelse i Danmark til at kunne opnaa ansættelse ikke alene som hidtil i kirke-

og skolevæsenets tjeneste, men ogsaa i handelens og administrationens tjeneste.

Alt dette er godt nok. Men vi maa gaa endnu videre frem. Vi maa komme til at naa samme aandelige standpunkt som andre mennesker i verden. Men det maa naas gennem europæisk uddannelse. Her er det, vi støder panden imod. Her føler vi os bundne. *Her maa der gøres noget.*

Ganske vist er seminaristerne nu ikke mere tvungne til at gaa den gejstlige vej, naar de ikke føler trang til det. Og det er altid et fremskridt. Men paa den anden side er de tvungne til at blive under styrelsen. Den uddannelse, som tilstaas dem, giver ikke adgang til nogen anden stilling udenfor Grønland. Og deres smaa lønninger heller ikke. Herom har de grønlandske præster smertelig erfaring.

Der bør foretages en *stavnsbaandsløsning.* Og det bør ikke være ophævelse af statens monopolhandel, som monopolfjenderne er tilbøjelige til at tro. Det kan gøres indenfor statsmonopolet.

Sagen er nemlig den, at de indfødte tjenestemænd — jeg tager de grønlandske præster til eksempel her — kun lønnes med halvdelen af deres kollegers løn i Danmark. Følgen er, at de ikke kan sende deres børn til Danmark til uddannelse, fordi de ikke kan bekoste en saadan. Saa er disse børn tvungne til at modtage samme uddannelse, som deres fædre har, hvis de ikke vil være fiskere. Her er det, at *styrelsen griber ind i den personlige frihed.* Loven sætter de indfødte tjenestemænd med kongelig eller ministeriel udnævnelse ind under de danske love. Dermed er det bevist, at *grønlandske tjenestemænd med en saadan udnævnelse er danske borgere.* Men disse danske statsborgere har ikke lejlighed til at skaffe deres børn samme uddannelse, som andre danske statsborgeres børn

kan faa, fordi deres smaa lønninger ikke tillader dem at bekoste denne uddannelse.

Det er for at bryde denne mur, at *de grønlandske præster har sat sig i bevægelse.* De ønsker, at deres børn skal kunne faa samme skoleopdragelse som andre danske børn. For at opnaa dette ønsker de lønforhøjelse, saaledes at de bliver istand til at bekoste deres børns uddannelse. De synes nemlig, at det er naturligt, at de, som danske statsborgere, maa have lov til at skaffe deres børn dansk uddannelse.

Men det synes ikke, at denne sag har vakt særlig begejstring hos styrelsen. Ialtfald fik de grønlandske præster som foreløbigt svar paa deres ansøgning om lønforhøjelse dette, at der ikke maatte røres ved lønningerne, før den danske lønningslov kom til revision. Dog — af hensyn til *de* grønlandske præster, som allerede har børn i danske skoler — blev der „sagt", at der vilde blive „søgt" om en ekstraordinær hjælp. Selvom vi ikke har anmodet om „fattighjælp", har vi dog i sinde at modtage hjælpen med tak, hvis vi overhovedet kan faa den,*) da vi tror, at det er af stor betydning for Grønland, saafremt der er Grønlændere med europæisk uddannelse, der kan tage imod *stødet,* dersom den danske regering af en eller anden grund skulde blive tvunget til at aabne landet, før den grønlandske befolkning ønsker det.

For at vise, hvor meget den ønskede lønforbedring vil komme til at fylde i det grønlandske regnskab, skal jeg anføre tallene her. For begyndelseslønningernes vedkommende drejer det sig ialt om 1300 kr., medens slutlønningerne kommer til at beløbe sig til ca. 6000 kr. Det er altsaa ikke saa overvældende mange penge, der er tale om. Og de vil heller ikke blive givet ud for ingenting,

---

*) Er nu bevilget, efter at ovenstaaende var skrevet.

idet de vil blive anvendt til selvstændiggørelse af den grønlandske befolkning. Det er altsaa penge, som kan forrente sig med tiden. —

Under dette selvstændighedsarbejde *bør der være samarbejde mellem Danske og Grønlændere i større udstrækning end før* i Grønland. Derfor er det af største vigtighed, at der bliver sendt første klasses kræfter op til landet. Grønland bør ikke mere være „et levebrød" for mindre heldige akademikere og andre folk. Men desværre synes det, at man stadig er tilbøjelig til at sende folk med mikroskopiske eksamenskarakterer derop. Det vil dog være indlysende, at *hverken Danmark eller Grønland er tjent med, at der kommer saadanne tjenestemænd til landet.* —

2. Dernæst er det paa tide at *selvstændiggøre de i Grønland værende institutioner.*

Under den sidste grønlandske kommission var der tale om, at tyngdepunktet for afgørelserne burde rykkes henimod Grønland. Det er ogsaa den eneste vej til selvstændiggørelse af den brede befolkning. De nylig oprettede *sysselraad,* der er sammensat af danske tjenestemænd og kommuneraadenes formænd, bør arbejde med at udvikle erhvervsmulighederne i Grønland. Nordgrønlands landsraad har foreslaaet, at alt hvad der hedder bevillinger skal kunne overlades til sysselraadene, fordi disse som lokalkyndige institutioner bedre kan varetage dette hverv i de enkelte distrikter.

Men saalænge styrelsens direktør regerer enevældigt og arbejder udenom disse institutioner, kan der ikke være tale om selvstændiggørelse af landets institutioner. Forholdet er nemlig det, at sysselraadet, som maa være det nærmeste til at ophjælpe erhvervene, flere steder er fuldstændig lammet. Naar man til eksempel tager Godhavns

sysselraad, saa faar man et klart billede af det uheldige ved de forhold, hvorunder landets institutioner arbejder. Dette sysselraad kom første gang sammen til det ordinære møde. Man bevilgede honorarerne til formand og sekretær. Saa var kassen udtømt. Og der var ikke mere tale om bevillinger til husbygning og fangstredskaber.

Men naar Grønlænderne ikke kan skaffe sig saadant gennem deres lovlige institutioner, saa venter de dermed til den tid, da de kan komme til at tale med styrelsens direktør. Men selvom denne er nok saa dygtig en mand og har stor interesse for erhvervenes ophjælpning, er hans almægtige stilling ikke gunstig for de grønlandske institutioners selvstændiggørelse. Han arbejder jo faktisk udenom disse institutioner.

Den eneste vej til Grønlændernes selvstændiggørelse i administrativ henseende maatte være den, at direktørens administrative stilling ændredes derhen, at han i stedet for som nu at arbejde enevældigt udenom de grønlandske institutioner blev organ for disse, talsmand for de grønlandske ønsker hos den danske regering. Hvis den ordning blev indført, vilde der ikke være tabt noget derved. Tværtimod vilde man have vundet dette, at de lovmæssige grønlandske institutioner fik frihed til at udvikle landets erhvervsmuligheder og selvstændiggøre befolkningen derved, at den gennem sine egne institutioner arbejdede sig hen til at kunne varetage sine egne sager, saaledes at den kunde staa paa egne ben, naar Grønland engang blev lukket op.

Landsraadets arbejdsmaade bør ogsaa forandres. Kritiken imod styrelsen tager ikke meget fejl, naar den nu siger, at styrelsen har „kørt" med landsraadene, hvorhen den vil. Landsraadet er kun raadgivende, ikke lovgivende forsamling. Landsraadet skulde altsaa være styrelsens raadgiver. Det saa dog stærkt ud til, før loven af 1925,

at styrelsen var landsraadenes raadgiver. Nu — siden den nye lov, hvorefter embedsmændene kan vælges, kom — er forholdet blevet et *noget* andet, ialtfald i Nordgrønland. Dog, saa længe der er to landsraad i Grønland, gaar det ikke godt med lovgivningsarbejdet i landet. Forholdet er nemlig det, at naar en sag bliver behandlet i Sydgrønlands landsraad, saa bliver den samme sag sendt til forhandling i det nordgrønlandske landsraad — eller omvendt. Paa den maade gaar der flere aar, før sagen bliver til bestemmelse eller vedtægt. Forholdet bliver ikke bedre derved, at styrelsen bruger unge jurister, der ikke kender noget til Grønland, som sine juridiske konsulenter. De gennemgaar sagerne. Og naar der er uenighed, saa bliver disse atter sendt til Grønland til genbehandling.

Denne tunge og langsomme arbejdsmaade bør forandres. *Der bør være ét landsraad for hele Grønland* istedet for som nu ét for hver landsdel. Nu er landsfogderne formænd for landsraadene. Hvis der da skulde opstaa vanskeligheder med hensyn til, hvem af de to der skulde være det fælles landsraads formand, saa kunde man afgøre sagen ved at udnævne den, der var ældst af dem i landet, dertil. Og der skulde ikke være nogen vanskelighed for, at begge landsfogder forberedte sagerne til forhandling i det fælles landsraad hver for sin landsdels vedkommende. Ved den ordning vilde man opnaa, at man kunde gaa hurtigere tilværks med sagerne, og at Syd- og Nordgrønland kom til at arbejde sammen. Og der er ingen tvivl om, at en saadan tankeudveksling mellem de to landsdeles repræsentanter vilde frugtbargøre lovgivningsarbejdet for Grønland. —

Med hensyn til landsraadssagernes behandling i Danmark bør landsraadet repræsenteres af sine egne medlemmer. Det turde være forkert, at landsraadsforhand-

linger bearbejdes af unge jurister, som ikke har noget særligt kendskab til Grønland og grønlandske forhold. Det var ogsaa derfor, at *Rink* i sin tid fik oprettet den saakaldte „permanente kommission", der skulde behandle forstanderskabssagerne.

Tanken om landsraadets repræsentation kom allerede til udtryk for to aar siden i Sydgrønlands landsraad, idet et af medlemmerne stillede forslag om, at landsraadene skulde vælge repræsentanter til den danske rigsdag. Landsfogden nægtede forslaget sin tilslutning med den begrundelse, at Grønlænderne ikke var modne til at være medlemmer af rigsdagen. Denne begrundelse kunde have været rigtig, dengang landsraadene endnu udelukkende bestod af indfødte erhververe. Men blandt de nuværende landsraads medlemmer er adskillige embedsmænd. Og Nordgrønlands landsraad har den ære at have en dansk videnskabsmand til medlem, saa man kan ikke uden videre sige, at landsraadene ikke er modne til at vælge repræsentanter til rigsdagen. Og naar en del af rigsdagens medlemmer nu skriver deres taler og læser dem op, saa kan en indfødt grønlandsk præst gøre det samme. Selvom det for øjeblikket ikke er nødvendigt at vælge grønlandske rigsdagsmænd, kan det være nødvendigt at vælge repræsentanter, naar rigsdagen skal forhandle om vigtige sager vedrørende Grønland.

Men saadan som forholdene nu er, vil det være nok med ét landsraad for hele Grønland. Og naar rigsdagen skal forhandle om vigtige sager vedrørende Grønland, da bør landsraadet repræsenteres i rigsdagen.

Nu ligger det vist heller ikke altfor langt ude i fremtiden, at Grønland gøres til en del af det danske rige ligesom Færøerne, saaledes at Grønlænderne vælger repræsentater til den danske rigsdag. Forholdet er nemlig det, at Grønlænderne, efterhaanden som oplysningen

skrider frem, bliver mer og mer overbeviste om, at det er bedst for Grønland *at knytte sig nærmere til Danmark, som med vilje aldrig har gjort Grønland nogen fortræd* i de to hundrede aar, det har haft højhedsret over landet. —

Ogsaa med hensyn til den *kirkelige styrelse* bør *ordningen ændres.* Nu holder man i Danmark paa, at der skal være én provst og i den anden landsdel en viceprovst, som for hvert enkelt tilfælde skal indhente bemyndigelse hos provsten. Men af hensyn til afstanden mellem Nord- og Sydgrønland er en saadan ordning uheldig, og da provsterne ogsaa skal være ordenens opretholdere, er det det eneste rigtige, at de er selvstændigt stillede hver især ligesom landsfogderne. Med andre ord: der bør være selvstændig provst baade for Nord- og Sydgrønland. Og naar de, der holder paa én provst, fremfører den begrundelse, at det bør være saaledes af hensyn til myndighederne i Danmark, som lettere vil kunne overskue sagerne, naar de er samlet af én mand, synes dette at være en fejlagtig opfattelse af forholdene. Det er jo ikke for disse myndigheders skyld, at der er provster i Grønland, men for Grønlands skyld. Det er umuligt for myndighederne i de forskellige kontorer i Danmark at opretholde den kirkelige orden i Grønland uden at forstyrre arbejdet for dem, der er ansat i den kirkelige styrelse i Grønland. Provsternes arbejde for øjeblikket bestaar i — foruden at samle indberetningerne og affatte indstillinger — at ordne præsternes og kateketernes placering. Det vil være en velgerning imod den grønlandske befolkning, dersom myndighederne i Danmark overlader placerings-spørgsmaalet til provsterne, der har langt mere kendskab til forholdene end disse myndigheder. Saadan som forholdene nu er, er det til

skade for provsternes arbejde og autoritet, naar Grønlands kirke styres fra kontorerne i Danmark. —

Det er altsaa nødvendigt nu at arbejde planmæssigt for at selvstændiggøre Grønlænderne paa det individuelle og intellektuelle omraade, ligesom de i landet værende institutioner bør selvstændiggøres ved at rykke tyngdepunktet for afgørelserne henimod Grønland saavel paa det verdslige som paa det kirkelige omraade. Dette arbejde bør først gøres, før man kan henvende tankerne paa monopolets ophævelse.

Monopolets ophævelse er imidlertid det andet store fremtidsproblem.

Nu tales der meget om Grønland og monopolets afskaffelse og om Grønlands rigdomme. Og Grønland betegnes ligefrem som „fremtidsland". Der er dem, som ikke kender noget til forholdene og som tror, at det bare gælder om at afskaffe monopolhandelen og flytte nogle danske eller færøiske eller islandske familier til Grønland, saa vil landet blive et lille paradis. For dem, der drager til Grønland med saadanne forestillinger, vil det blive en stor skuffelse at komme derop. I første afsnit af denne bog er der fortalt om livet i naturen — hvor dejligt det er at leve og færdes i Grønlands ejendommeligt skønne natur. Men man kan ikke i længden nøjes med udelukkende at beskue naturen.

Talen om monopolhandelens ophævelse er heller ikke af ny dato. Den er periodisk kommen mere eller mindre stærkt til orde. I løbet af det attende aarhundrede var monopolhandelen to gange i private hænder. Midt i det nittende aarhundrede frigav man en lille del af Sydgrønland til privat foretagsomhed. Man troede, at Grøn-

lænderne vilde faa højere priser for deres produkter, naar handelen dreves af privatmænd, ligesom man troede, at privatmænd vilde kunne drive den saaledes, at den kom til at forrente sig. Men denne optimisme blev hver gang grundigt skuffet. Og hver gang maatte staten overtage monopolet, fordi det ikke alene ikke kunde betale sig, men heller ikke fik Grønlænderne højere priser for deres produkter, de blev tværtimod udnyttede i den grad, at de blev fattigere end nogensinde før.

Og naar man nu tager de seneste private foretagender i Grønland med i betragtning, da er forholdet ikke stort bedre. For nogle aar siden startede man *„det østgrønlandske kompagni"* med store forventninger. Et privat aktieselskab med en kapital paa 400,000 kr. Det skulde drive stor pelsdyrjagt paa nordøstkysten af Grønland. Selskabet gik snart fallit. Staten maatte ofre 600,000 kr. paa at faa selskabets folk og deres ejendele hjem igen.

Saa startede man en *ekspedition til Lindenowfjorden.* Meningen var, at der skulde drives faareavl i forbindelse med jagt og fiskeri. Foretagendet lovede ogsaa godt til at begynde med. Men det gik atter ud over staten, der maatte besørge ekspeditionen hentet hjem og spildte et ikke ubetydeligt beløb derpaa. Og hvad siger man til minedrift efter kobber og grafit, der har kostet landmandsbanken 5½ million kroner!

Det eneste privatforetagende i Grønland, som kan betale sig, er *kryolitbrudet i Ivigtût.* Kryolitselskabet har stor betydning baade for det øvrige Grønland og for Danmark. Og hvis der var andre mineralier at udnytte for private selskaber, saa vilde de allerede have været opdaget og udnyttet, da de mange geologiske undersøgelser, der er foretaget i Grønland i aarenes løb, ikke vilde have kunnet undgaa at opdage saadant.

Erfaringen har altsaa vist, at der ikke er mange ting at udnytte i Grønland udover kryoliten, og at det ikke har kunnet nytte at sætte private foretagender i gang for at profitere af landets „rigdomme". Kun den af staten erfaringsmæssigt drevne handel kan opfylde Danmarks forpligtelser mod Grønland, da den drives uden hensyn til fordelen. Den megen tale om at aabne landet for private foretagender er ikke andet end politik. Den har heller ikke været til gavn for Grønland. Og det er de mere oplyste Grønlænderes mening, at befolkningen bør have lov til at udvikle sig indenfor den internationale sømilegrænse. Det er jo ogsaa kun naturligt, at Grønlænderne ønsker „en plads i solen".

Men det store monopolhandelsunderskud dukker hvert aar i den senere tid op som et stort spøgelse. Og monopolfjenderne benytter det som vaaben imod monopolet. Skønt det maa indrømmes, at der bør udvises al fornuftig sparsommelighed ved handelens førelse, bør man paa den anden side heller ikke glemme, at styrelsen maa bruge mange penge til vedligeholdelse og fornyelse. De monopolhandelen tilhørende bygninger i Grønland var i en saadan forfatning, da den nuværende styrelse overtog handelens førelse fra det afgaaede direktorat, at der tiltrængtes reparation af næsten alle de gamle bygninger, samt at der maatte bygges mange nye til handelen, administrationen og kirke- og skolevæsenet. Handelens gamle sejlskibsflaade sang paa sit sidste vers. Samtidig krævedes der bygninger til de nye fiskeristationer. Alle disse byggeforetagender krævede penge — og mange penge. Og det store underskud skyldes for en meget stor del disse byggeforetagender. Forøvrigt maa man ikke overse, naar man taler om det store underskud, at Grønland saavidt mig bekendt *aldrig har været en byrde for den danske skatteyder*. Og de penge, staten nu bruger til

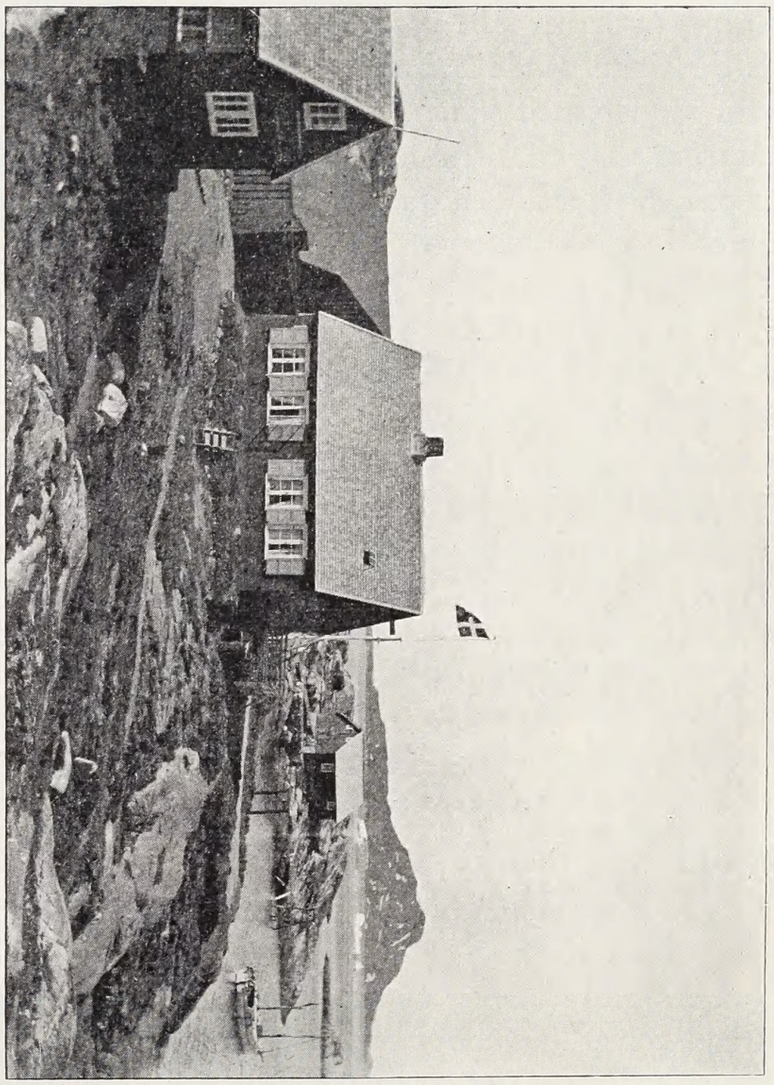
dækning af underskudet, kommer som bekendt fra kryolitselskabets afgift. Ganske vist kan man sige, at denne tilkommer staten. Men paa den anden side kan man ogsaa sige, at staten ikke kunde have disse penge tilgode, hvis den ikke havde højhedsret over Grønland. Det er derfor saadan med statens forhold til Grønlands underskud, som naar en mand honorerer en udgift ved penge, han paa en eller anden maade har tilgode, uden at gøre indgreb i sin aarsindtægt.

Grønland har saaledes ikke været til byrde for Danmark. Tværtimod har *Danmark indirekte gavn af sin forbindelse med Grønland.* Det er ikke faa Danske, som har haft og har deres levebrød baade fra statsmonopolet og fra kryoliten i Ivigtût. En ikke ubetydelig del af den danske nationalformue kommer fra kryoliten foruden raavarer til den danske industri. Jeg tror derfor, at man omgaas letsindigt med kendsgerningerne, naar man taler om det store underskud, som Grønland er, kun en byrde for den danske skatteyder.

Med hensyn til selve *monopolophævelsen* er det vanskeligt at gaa i enkeltheder, naar man ikke er handelskyndig. Men forholdene er saa alvorlige, at det synes, at det er værd allerede nu at overveje, hvilken vej man skal gaa for at kunne *ophæve monopolet indefra.* For at finde en vej synes det, at man kunde gaa i den retning, man tidligere har prøvet at slaa ind paa.

Man har flere gange tænkt paa monopolets ophævelse indefra ved at frigive en mindre del af Grønland. Omkring 1840 prøvede man som omtalt at overlade en strækning mellem Holsteinsborg og Sukkertoppen til et privat handelsforetagende. Men dette private foretagende

var ikke blot daarligt ledet. Det vilde heller ikke opfylde de indgaaede forpligtelser overfor statsmonopolet. Det

Nordgrønlandsk udsted.

er derfor forstaaeligt, at det snart gik fallit. Kommissionen af 1863 foreslog atter at frigive en del af Nordgrønland. Det blev dog ikke virkeliggjort, ligesaalidt som de andre forslag, de forskellige kommissioner i aarenes løb fremsatte.

Var det nu alligevel ikke værd at forsøge noget i retning af den ovenomtalte vej? Jeg har tidligere foreslaaet noget saadant. I „udvalget for de grønlandske anliggender" af 1920—21 fremsatte jeg den tanke, om det ikke var et forsøg værd at bortforpagte nogle grønlandske udsteder til de dygtigste indfødte udstedsbestyrere. Men der blev svaret, at gennemførelsen af tanken var umulig under monopolhandelen.

Jeg er stadig siden kommen tilbage til spørgsmaalet og synes, at det ikke er en umulig tanke at gennemføre, hvis man ærligt og redeligt vil arbejde paa at ophæve monopolet til fordel for Grønlænderne. Erfaringen har jo vist, at private foretagender af fremmede, endsige forsøg paa at ophæve monopolet udefra, ikke kan være til fordel for Grønlænderne. Her bør statens monopolhandel, saa erfaren som den er med hensyn til forsyning til og besejling af de grønlandske handelsstationer paa den udstrakte strækning, vejlede Grønlænderne til at kunne handle selvstændigt.

Til at begynde med burde staten *leje ud eller bortforpagte* enkelte udsteder baade i Nord- og Sydgrønland til saadanne indfødte, som egner sig til at bestyre mindre handelsstationer, eller til de dygtigste udstedsbestyrere. Disse frigivne udsteder eller handelsstationer bør være saaledes beliggende, at bestyrerne har udsigt til at kunne udvide deres produktion, særlig med hensyn til fiskeriet. Paa den anden side bør staten have kontrol med de frigivne handelsstationer, for at befolkningen ikke skal blive udnyttet. Endvidere bør statens monopolhandel være leverandør til de frigivne handelsstationer og aftager af de der udhandlede produkter, som den sælger paa verdensmarkedet. Og naar det private foretagende efterhaanden udvikler sig, kan det omdannes til aktiesel-

skab, som man har gjort med mange firmaer i Danmark, eller andelsforetagende. Og monopolhandelen burde ikke indskrænke sig til kun at frigive disse enkelte handelsstationer. Bevægelsen, som engang var begyndt, burde stadig fortsættes, saaledes at flere og flere overlodes til privat foretagsomhed. Under en saadan udvikling kunde det tænkes, at det tidspunkt indtraadte, da det tillodes den danske privatkapital at arbejde med. Paa den maade var det muligt, at monopolhandelen ophævede sig selv til fordel for Grønlænderne. Og saa vilde Danmark opfylde sine forpligtelser overfor Grønlænderne, dersom den sikrede dem „plads i solen".

Hvad angaar spørgsmaalet om, *hvilke* udsteder der først skulde frigives, da har jeg ovenfor berørt, at de bør være saaledes beliggende, at der var adgang til udvidelse, navnlig ved fiskeriprodukter. Saadanne udsteder findes baade i Nord- og Sydgrønland. *Igdlorssuit* i Umánaqs distrikt og *Agto* i Egedesmindes distrikt med deres fiskerimuligheder egner sig fortrinligt til saadanne forsøg. Og i Sydgrønland kan flere udsteder med gode fiskerimuligheder eller faareavlsbetingelser komme med i betragtningen. —

Da jeg havde fremsat lignende tanker i forannævnte udvalg, mødte jeg den indvending, at monopolhandelen vilde blive endnu vanskeligere stillet end nu med hensyn til pengespørgsmaalet, saafremt den mistede nogle af sine bedste handelsstationer. Men det behøver i grunden ikke at være tilfældet. Vanskeligheder er jo til for at overvindes. Og hvis man vil arbejde ærligt og redeligt hen til at selvstændiggøre Grønlænderne, bør man ikke pludselig begynde at se hen til fordelen. Statens monopolhandel har jo hidtil ikke gjort dette. Iøvrigt

kunde staten jo til at begynde med beregne sig saadanne procenter baade af indhandlings- og udhandlingsvarer, at den ikke fik ligefrem tab ved sin forbindelse med de frigivne handelsstationer. Men paa den anden side bør disse sikres imod tab. Saa kan det jo ogsaa tænkes, at naar de ved de frigivne handelsstationer indvundne produkter blev solgt paa verdensmarkedet med overskud, monopolhandelen da tog afgift deraf efter forud bestemt skala.

Hvad angaar de frigivne handelsstationers administrative forhold overfor det øvrige land, da kunde det tænkes, at sagen ordnedes efter hvert enkelt foreliggende tilfælde.

Nu har jeg forsøgt at henvise til en vej, som jeg mener er farbar, hvis man planmæssigt vil arbejde henimod selvstændiggørelse af den grønlandske befolkning og ophævelse af monopolhandelen. Nu maa der nemlig gøres et eller andet med hensyn til monopolet, dels mens Grønlænderne har tillid til det lukkede lands system, dels af hensyn til den politiske diskussion, der mere og mere koncentrerer sig om monopolsystemet. Desværre kan jeg ikke gaa i enkeltheder i mit forslag, da jeg ikke er handelskyndig. Men styrelsen kan føre tanken ud i livet, eftersom den sidder inde med handelskundskab og erfaring med hensyn til de særlige grønlandske forhold. —

Tilsidst skal jeg anføre minister *Hauges* ord, som aldrig bør glemmes: *„Men Grønland er vor sidste koloni,*

og denne er ikke til salg og bør ikke blive falbudt for nogen pris".

Men paa den anden side bør systemet „det lukkede land" ikke betyde: umyndiggørelse af Grønlænderne. Det maa derimod betyde: *selvstændiggørelse gennem et planmæssigt arbejde.*

Lauge Koch: NORD OM GRØNLAND. — 279 Sider. Mange Illustrationer. Kr. 6.—
indb. „ 8.50

Lauge Koch: STRATIGRAPHY OF GREENLAND. — 124 Sider. — ill. Kr. 8.—

Th. N. Krabbe: GRØNLAND, DETS NATUR, BEBOERE OG HISTORIE. — 500 Sider. 300 helsides Illustrationer. Kr. 30.—
indb. Sh. „ 36.—
indb. Skind „ 42.—

Ívar Bárdarson: DET GAMLE GRØNLANDS BESKRIVELSE. — Udgiven efter Håndskrifterne af *Finnur Jónsson.* — 75 Sider. 2 Kort. Kr. 4.—

Faaes i alle Boglader

*

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN

VALD. PEDERSENS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

